ШТОТЫДНЁВАЯ ГАЗЕТА ДЛЯ СУАЙЧЫННІКАЎ
ЗА МЕЖАМІ БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

Голас Радзімы

№ 32 12 жніўня 1993 г. Выдаецца з 1955 г.

(2330) Цана 10 рублёў.

І СТЫХІЯ СУПРАЦЬ НАС

Вада прынесла вялікую бяду. Дажджы паднялі ўзровень вады ў Прыпяці больш як на 4 метры. 29 ліпеня рака выйшла з берагоў і затапіла многія прысядзібныя ўчасткі жыхароў і калгасныя палі Жыткавіцкага, Лельчыцкага, Петрыкаўскага і Нараўлянскага раёнаў.

Амаль за двое сутак рэчкі Льва, Гарынь і Прыпяць пакінулі свае берагі. Тоны вады змялі на сваім шляху нетрывалыя дамбы і ўмацаванні, залілі тысячы гектараў лесу, сенажацей, палеткаў, адрэзалі хутары і нават цэлыя вёскі ад цэнтра. Дзесяткі сем'яў у гэтыя дні аказаліся без жылля. Некалькі дзён людзі былі ў трывожным чаканні: узровень вады ўвесь час падымаўся. І толькі 2 жніўня Гарынь здалася.

У гэтыя ж дні над Буда-Кашалёвам пранёсся навальнічны ўраган. Разам з праліўнымі дажджамі ён знішчыў у эксперыментальных базах "Наровічы" і "Пенчын" пасевы збожжавых і зернебабовых на плошчах 1100 гектараў, бульбы — на 150, караняплодаў — на 50, кукурузы — на 150, насенных траў — на 132, канюшыны — на 300, аднагадовых траў — на 73 гектарах. Былі пашкоджаны лініі электр[illegible]адач, тэлефонныя лініі, вытворчыя [illegible]ылыя памяшканні, прысядзібныя ўчасткі грамадзян.

Раніцой пасля ўрагану на зямлю балюча было глядзець. Паваленыя дрэвы, дзенідзе скінутыя на зямлю дахі хат, скрышаныя сады. Па агародах і палях нібы хто з касой прайшоўся і скошанае ўтаптаў у зямлю. На прысядзібных участках жыхароў усё ці бадай усё было знішчана.

У палескіх раёнах Гомельшчыны ўдар стыхіі аказаўся вельмі балючым: страты складаюць 500 мільярдаў рублёў. Паводка нарадзіла праблемы, якія давядзецца вырашаць не адзін год.

НА ЗДЫМКАХ: паводка нарабіла вялікай бяды на Гомельшчыне; вада затапіла дом і панадворак мужа і жонкі СВІРЫДЗЁНКАЎ у вёсцы Бярэзнікі.

Фота С. ХАЛАДЗІЛІНА.

ДЗІЦЯЧЫ ФОНД ДУХОЎНАГА І ІНТЭЛЕКТУАЛЬНАГА АДРАДЖЭННЯ

"САКАВІК" ПАСЛЯ ПРАЦЯГЛАЙ ЗІМЫ

Вясной гэтага года было створана новае грамадскае аб'яднанне — дзіцячы фонд духоўнага і інтэлектуальнага адраджэння "Сакавік". Фактычна, справу добраахвотнікі фонду пачалі яшчэ два гады назад, а ініцыятарам яе быў Беларускі камітэт дапамогі ахвярам радыяцыі ў Лондане, на чале якога стаіць айцец Аляксандр Надсон, апостальскі візітатар для беларусаў. За гэты перыяд усталяваны цесныя кантакты са шпіталямі, паліклінікамі, дзіцячымі дамамі, школамі-інтэрнатамі, урачамі і пацыентамі. Быў арганізаваны аздараўленчы адпачынак амаль 400 беларускіх дзяцей у Англіі і Італіі. З прычыны цяжкага эканамічнага становішча круг патрэб толькі шырыўся, узнікалі і н[illegible] праблемы. Гэта не магло не адбіцца на дзейнасці фонду, яго [illegible]х і накірунках. Пра пачатак станаўлення новай дабрачыннай арганізацыі, яе бліжэйшыя мэты і задачы расказвае адзін з яе арганізатараў Таіса БАНДАРЭНКА.

"Мой адрес — не дом и не улица, мой адрес — С[illegible]етский Союз"... Радкі гэта[illegible] шлягера ў пачатку сямідзесятых даносіліся з вокнаў дамоў, яны гучалі па радыё і тэлебачанні. На адной шостай сушы іх спявалі моладзь і дарослыя. Усе яны ў той час належалі да адной "вялікай нацыі" — савецкага народа. "Столица нашей Родины — Москва, порт пяти морей", — старанна зацвярджвалі пакаленні беларускіх хлопчыкаў і дзяўчынак. Усё гэта было ўзведзена на ўзровень падсвядомасці. Мала хто з дзяцей сямідзесятых і нават васьмідзесятых (не будзем ужо згадваць больш ранні час) уяўляў сабе, што ёсць яго Бацькаўшчына. Ці ведалі яны, што геаграфічны цэнтр Еўропы знаходзіцца ў Беларусі і што гэта тычыцца не толькі геаграфіі. Менавіта таму цяпер гучаць сенсацыяй імёны і факты жыцця славутых беларусаў Рагнеды, Сімяона Полацкага, Францішка Скарыны і тых, хто стаіць да нас бліжэй, — Максіма Гарэцкага, Наталлі Арсенневай, і тых, хто аддаў свой талент на алтар чужой культуры.

Адлучаючы ад культуры і мовы, шліфавальшчыкі ад ідэалогіі старанна выхоўвалі ў дзіцячых душах комплекс непаўнацэннасці, правінцыйнай сарамлівасці за свой народ. У выніку разбурана сувязь пакаленняў, страчаны і забыты традыцыі, звычаі ў супольным жыцці, большая частка насельніцтва адцуралася сваёй мовы.

Сённяшняе кіраўніцтва краіны, занятае выключна палітычным самавыратаваннем, не забяспечвае ўмовы для суладнага выхавання дзяцей, для рэалізацыі іх імкненняў да самасцвярджэння, самаўдасканалення. Крызіс духоўнасці, маруднае пераадоленне афіцыйнымі структурамі старых стэрэатыпаў у культуры і адукацыі ставяць сур'ёзныя патрабаванні перад кожным сумленным чалавекам.

(Заканчэнне на 3-й стар.).

АНОНС

З наступнага нумара пачынаем друкаваць навукова-папулярны нарыс Станіслава ЦЯРОХІНА "МНОГІЯ ПРЫЙДУЦЬ АД ІМЕНІ МАЙГО" з гісторыі ордэна езуітаў.

Кніга ўтрымлівае мноства фактаў, абнародаваных упершыню. Цікавы і ўласны беларускі погляд аўтара на ролю езуітаў у гісторыі Бацькаўшчыны.

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАЛІТЫКА

ПАСЛЯ З'ЕЗДА — КАНГРЭС

У пачатку верасня ў Мінску плануецца правесці Кангрэс народаў Беларусі. Як паведаміў Сяргей Гайдукевіч, старшыня Народнага руху Беларусі, які выступіў ініцыятарам правядзення кангрэса, ужо створаны арганізацыйны камітэт, у які ўвайшло больш 200 чалавек. Ён займаецца зараз, галоўным чынам, вызначэннем квот прадстаўніцтва на плануемым мерапрыемстве ад розных партый і рухаў, рэгіёнаў, нацыянальнасцей, якія пражываюць на тэрыторыі рэспублікі.

Па словах Сяргея Гайдукевіча, аб сваім жаданні прыняць удзел у кангрэсе ўжо заявілі 18 палітычных партый і рухаў рэспублікі, з астатнімі вядуцца інтэнсіўныя перамовы. Плануецца, што на кангрэсе будуць прысутнічаць дэпутаты Саветаў усіх узроўняў, у тым ліку і Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, а таксама дэлегацыі з дзяржаў блізкага замежжа.

Асноўнай мэтай Кангрэса народаў Беларусі будзе прыняцце адзінай праграмы далейшых дзеянняў, улічваючы палітычную і эканамічную сітуацыю, што склалася ў рэспубліцы.

КРЭДЫТЫ

ПРЫЙШЛА ДАПАМОГА

Пасля абмеркавання ў Парыжы праграмы тэхнічнай дапамогі Беларусі міжнароднымі фінансава-эканамічнымі арганізацыямі, а таксама адзінаццацю найбольш развітымі краінамі было вырашана падтрымаць беларускую праграму эканамічнай рэформы.

У пачатку ліпеня ў Вашынгтоне прайшлі перагаворы па тэксту крэдытнага пагаднення з Сусветным банкам. Агульны кошт нашай беларускай праграмы каля 19 мільёнаў долараў. З іх 8,3 мільёна — льготны крэдыт СБ, крыху больш за 8 мільёнаў будуць выдзелены рэспублікай на беззваротнай аснове, больш за 2 мільёны — з мясцовых крыніц — бюджэту і рэсурсаў банкаўскай сістэмы.

Сусветны банк прадаставіць свой крэдыт на 15 гадоў з адтэрміноўкай плацяжу на першыя 5 гадоў, на працягу якіх будуць выплачвацца толькі працэнты. Працэнтная стаўка даволі невысокая — 7,43.

РАЗЗБРАЕННЕ

ЯДЗЕРНАЯ ЗБРОЯ: ДНІ ЗЛІЧАНЫ?

Канчатковы вывад ядзернай зброі з Рэспублікі Беларусь на тэрыторыю Расійскай Федэрацыі можа завяршыцца ўжо ў 1996 годзе. Аб гэтым заявіў тр абароны Беларусі Павел Казлоўскі. Падпісанн ла-веднага пагаднення адбудзецца, магчыма, у верасні 1993 года. На сённяшні дзень на тэрыторыі Беларусі размешчаны 72 стратэгічныя боегалоўкі. Абслугоўваюцца яны войскамі, якія знаходзяцца пад юрысдыкцыяй Расіі.

"КРУГЛЫ СТОЛ"

НЕЭФЕКТЫЎНА...

Беларусь жыве занадта марнатраўна, што датычыць цяпла і электраэнергіі. Да такога вываду прыйшлі ўдзельнікі праведзенага 28 ліпеня "круглага стала" на тэму "Развіццё энергазберажэння ў рэспубліцы".

Паводле ацэнак беларускіх і замежных спецыялістаў, 81 працэнт спажываемай у рэспубліцы электраэнергіі выпрацоўваецца на ўласных электрастанцыях, аднак толькі 10 працэнтаў неабходнага для гэтага паліва здабываецца на месцы. Гэтым Беларусь падобна на многія еўрапейскія краіны, але значна адрозніваецца ад іх па эфектыўнасці выкарыстання паліўна-энергетычных рэсурсаў.

І хоць наша рэспубліка не з'яўляецца членам Еўрапейскага супольніцтва, яе геаграфічная прыналежнасць Еўропе не можа быць абыдзена ўвагай пры вырашэнні агульных энергетычных праграм кантынента, было заяўлена ўдзельнікамі "круглага стала".

ПАГАДНЕННІ

АТРЫМЛІВАЦЬ УРОКІ БУДЗЕМ РАЗАМ

Пагадненне аб ажыццяўленні сумеснага амерыканабеларускага праекта па вывучэнню вынікаў аварыі на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі ў красавіку 1986 года заключана паміж Міністэрствам аховы здароўя Беларусі і Цэнтрам аховы здароўя пры Канектыкуцкім універсітэце.

Згодна з распрацаванай праграмай, у навуковых пошуках будуць задзейнічаны два цэнтры ў Мінску і адзін — у Магілёве, а з амерыканскага боку — згаданы Цэнтр аховы здароўя.

"Даследчыкі, — адзначае ў сувязі з гэтым інфармацыйнае агенцтва ЮПІ, — выкарыстоўваюць даныя работ, праведзеных пасля красавіка 1986 года, каб прааналізаваць уздзеянне вынікаў чарнобыльскай трагедыі на насельніцтва тых раёнаў, якія падвергліся радыеактыўнаму апраменьванню".

ПАСПЕЛІ ЯГАДЫ

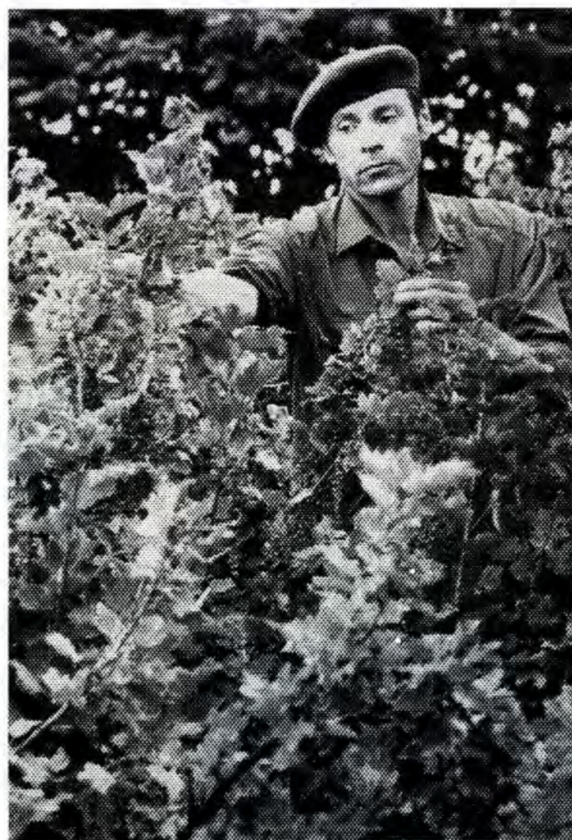

Паспеў добры ўраджай ягад на плантацыях Беларускага навукова-даследчага інстытута пладаводства, што ў Самахвалавічах пад Мінскам. Кожны гектар дае больш за 120 цэнтнераў садовых суніц, маліны, агрэсту, чорных і чырвоных парэчак і іншых культур.

Вучоныя вядуць вялікую работу па селекцыі і выпрабаванню новых сартоў. Ужо цяпер тут маецца каля 45 відаў ягадных культур, што налічваюць звыш тысячы сортаўзораў. Потым навінкі селекцыі перадаюцца ў гаспадаркі рэспублікі для далейшага раяніравання.

Што тычыцца мінчан, яны ўжо цяпер могуць па вартасці ацаніць плён працы вучоных. На плантацыях НДІ можна самім назбіраць любую колькасць упа ных ягад. Пры гэтым аплата значна ніжэйшая за р ую.

НА ЗДЫМКУ: загадчык аддзела ягадных культур НДІ кандыдат біялагічных навук Анатоль ПАНЦЕЕЎ працуе ў гадавальніку.

ЦЭНЫ РАСТУЦЬ ПАСТАЯННА

БАСТУЮЦЬ РАБОЧЫЯ

Інфармацыя аб тым, што забаставаў Мінскі завод вылічальнай тэхнікі, успрымаецца хутчэй як заканамернасць, чым як сенсацыя. Скачок цэнаў на хлеб, кошту цукру ў самы разгар сезона хатніх нарыхтовак можна лічыць адной з прычын хваляваннеў рабочых. Не выклікае асобага здзіўлення і адрас забастоўкі: колькасць заказаў на заводзе, які доўгі час працаваў на ваенную прамысловасць, сёння, у час татальнай канверсіі, рэзка ўпала. Акрамя таго, прадпрыемствы такога профілю ў былыя гады знаходзіліся ў саюзным падпарадкаванні, і таму атрыманне камплектуючых і збыт прадукцыі сталі нялёгкай справай.

У выніку перамоў на заводзе паміж прафсаюзамі і адміністрацыяй агульная мова была знойдзена, і сёння завод (акрамя трох яго цэхаў, дзе згоды не атрымалася) пачаў працаваць.

Нягледзячы на тое, што канфлікт амаль патушаны, сітуацыя застаецца складанай. Не толькі на гэтым прадпрыемстве людзі задаюць сабе пытанне, як пражыць на невялікую зарплату ва ўмовах, калі цэны растуць ужо штотыднёва. Вельмі хацелася б, каб гэтая забастоўка не аказалася першай ластаўкай буйных выступленняў працоўных.

АДКРЫТЫ ПОМНІК

НІХТО НЕ ЗАБЫТЫ?

У Пінску адкрыўся помнік яўрэям, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны на беларускай зямлі.

Менавіта Пінск, як і Бярдзічаў, лічыўся ў свой час буйным яўрэйскім цэнтрам і застаючыся такім да пагрому ў 1942 годзе. На мітынгу прысутнічаў вядомы ізраільскі дыпламат Хайм Бартаў, рэдактар рускамоўнага часопіса, што выходзіць у Ізраілі, "Слова ветэрана вайны" Аркадзій Цімор, прадстаўнікі Ізраільскага фонду культуры і асветы ў дыяспары.

ПРЭМ'ЕРЫ

АНШЛАГ НА ЗАКРЫЦЦІ СЕЗОНА

У Год Чайкоўскага Дзяржаўны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Рэспублікі Беларусь паказаў мінчанам новую работу — лірычную оперу "Іаланта".

Гэты прэм'ерны спектакль закрыў 60-ты юбілейны тэатральны сезон калектыву і вельмі цёпла быў прыняты слухачамі.

Партыю Іаланты выканала заслужаная артыстка Беларусі Наталля Касценка.

Вядучыя партыі ў новай пастаноўцы выканалі народны артыст рэспублікі Яраслаў Пятроў, народны артыст Расіі Эдуард Пелагейчанка, заслужаны артыст РБ Юрый Бастрыкаў, салісты оперы Уладзімір Пятроў, Аляксандр Тузлукаў і іншыя.

МЕМАРЫЯЛЬНЫЯ ДОШКІ

ПАМЯЦЬ ЖЫВЕ

Памяць аб Рыгоры Шырме ўвекавечылі жыхары Гродна. На фасадзе аднаго з дамоў па вуліцы 1 Мая, дзе ў 1944—1951 гадах жыў вядомы музыкант і грамадскі дзеяч, устаноўлена мемарыяльная дошка. Такі ж знак — у гонар нябожчыка акадэміка Юрыя Астроўскага — з'явіўся ў абласным цэнтры на будынку Інстытута біяхіміі Акадэміі навук Рэспублікі Беларусь, заснавальнікам якога ён з'яўляецца.

АМАЛЬ КУР'ЁЗ

РАБІЛІ Ж НА ВЯКІ

Самым умелым майстрам з Баранавіцкага кааператыва "Рэстаўратар" не ўдалося спілаваць зорку са шпіля будынка, які знаходзіцца на цэнтральнай плошчы горада. Па задуме, яе павінны былі прылюдна змяніць на флюгер у выглядзе маленькага паравоза. Але зорку прымацоўвалі на вякі, а таму, безвынікова папацеўшы на пажарных лесвіцах, рабочыя спусціліся ўніз. Ад ідэі, праўда, улады буйнога чыгуначнага вузла не адмовіліся. Вакол шпіля спешна ўзводзяцца рыштаванні для працягу аперацыі, якая вельмі падобная на даўнюю кампанію барацьбы з царкоўнымі крыжамі.

ВЫСТАВЫ

ПАМЯЦІ МАЙСТРА

У Мінску, у памяшканні вытворча-эксперыментальнай лабараторыі "Акрына" Беларускага цэнтра гульні і цацкі, прайшла выстава народных інструментаў Вячаслава Пратасевіча, прысвечаная памяці майстра.

Вячаслаў Сцяпанавіч рабіў народныя музычныя інструменты практычна ўсіх відаў, рэстаўрыраваў старажытныя скрыпкі, цымбалы. Яны гучаць сёння ў вядомых фальклорных калектывах "Свята", "Харошкі", "Крупіцкія музыкі", у мінскім узорным ансамблі танца "Зорачка" і ў шмат іншых. В. Пратасевіч адрадзіў у рэспубліцы мастацтва вырабу унікальных інструментаў з саломкі і чарота.

ПРЫГАЖОСЦЬ, І ЎТУЛЬНАСЦЬ

Паглядзіце, якая прыгожая мэбля для кухні (на здымку)! А прарэкламаваць яе так незвычайна работнікі мэблевага цэха Георгій ЦАР і Аляксей ГАНЦКІ вырашылі, каб падкрэсліць: робіць яе ў вёсцы, у калгасе імя Ламаносава Ляхавіцкага раёна. З дапамогай гаспадаркі сталярных спраў майстры аб'ядналіся ў цэх таварыства з абмежаванай адказнасцю "Агора". Сельскія жыхары могуць купіць тут вырабы, якія ім спадабаліся, або заказаць мэблю па індывідуальных праектах. Сталяры аздабляюць дрэвам і грамадскія памяшканні.

"САКАВІК" ПАСЛЯ ПРАЦЯГЛАЙ ЗІМЫ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

У гэтых варунках натуральным з'яўляюцца пазадзяржаўныя суполкі, рухі, арганізацыі і аб'яднанні, якія бяруць на сябе адказнасць за выхаванне будучага пакалення. Спрыяць абуджэнню нацыянальнай свядомасці, дзеля арганізацыі аздараўлення дзяцей і падлеткаў Беларусі, дзеля іх інтэлектуальнага і фізічнага ўдасканалення, выхавання беларускіх дзяцей ў нацыянальным духу, гуманістычных і агульначалавечых каштоўнасцей была створана новая грамадская ініцыятыва — дзіцячы фонд "Сакавік".

Пасля доўгай зімы ўсё жывое зноў пачынае адраджацца ў сакавіку. Семдзесят пяць гадоў назад таксама ў сакавіку ўпершыню была абвешчана Беларуская Народная Рэспубліка. І хіба гэта не сімвалічна, што зараз грамадская арганізацыя пад гэтай жа назвай аб'яднала некалькі аднадумцаў з адным агульным жаданнем пераадолець усебаковую разгубленасць і спрыяць адраджэнню нацыянальнай свядомасці і духоўнага жыцця. Усе добраахвотнікі, а гэта людзі розных прафесій: педагогі, медыкі, навуковыя супрацоўнікі, грамадскія дзеячы, мастакі, лінгвісты, гісторыкі, мастацтвазнаўцы працуюць на грамадскіх пачатках, спалучаючы дабрачынную дзейнасць са штодзённай працай дзеля пражыцця. Узначальвае фонд Марыя Міцкевіч. І, здаецца, гэта не выпадкова. Яна ўнучка двух добра вядомых на Беларусі і па-за яе межамі пісьменнікаў — Якуба Коласа і Янкі Маўра, чый уклад у беларускую культуру цяжка пераацаніць. Грамадскай і дабрачыннай дзейнасцю яна займаецца даўно, з'яўляецца дэпутатам Першамайскага райсавета Мінска.

Трэба заўважыць, што на пачатку дзейнасці мэты і задачы былі трохі іншыя: вызначыць патрэбы і дапамагчы дзецям, якія пацярпелі ад чарнобыльскай аварыі. Выязджалі ў зону, дасталялі і размяркоўвалі гуманітарную дапамогу. Адпраўлялі дзяцей на адпачынак. Усталёўвалі кантакты з рознымі медыцынскімі ўстановамі Магілёўшчыны і Гомельшчыны, мінскімі дзіцячай бальніцай, Інстытутам аховы мацярынства і дзяцінства, абласной бальніцай, дзіцячымі дамамі, бацькоўскімі камітэтамі і г.д. Такім чынам, мы выяўлялі канкрэтныя патрэбы і задавальнялі іх, будучы ўпэўненымі, што дапамога трапіла менавіта туды, дзе яна больш неабходна. Хворыя дзеці, сіроты і іншыя, якіх напаткала няшчасце, заўсёды былі ў цэнтры ўвагі. Зараз жа ўся гэ[illegible] дзейнасць акрэслілася як пэ[illegible] праграма "Дапаможам дзецям[illegible]", магчыма, у трохі іншым маштабе. Сёння ўжо нельга дзяліць Беларусь на чыстыя і забруджаныя зоны. У выніку перамяшчэння людзей, распаўсюджвання радыяцыі і ўжывання забруджаных прадуктаў і г.д. вынікі рад[illegible] адчуваюцца на ўсёй тэрыт[illegible] краіны. Статыстыка па асобных захворваннях у Мінску нават горшая, чым у забруджанай зоне.

Але ўжо робячы першыя крокі ў той дзейнасці, якая тычыцца адпачынку дзяцей, арганізатары фонду сутыкнуліся з праблемай, якая прымусіла іх зірнуць на ўсё гэта зусім з іншага боку. Уся справа ў тым, што ў першых групах, якія ехалі на адпачынак, як кіраўнікі, так і дзеці (нягледзячы на тое, што большасць іх была з вёсак) у сваіх размовах паслугоўваліся ў асноўным расейскай мовай. Такая непашана да роднай мовы вельмі здзівіла і пакрыўдзіла арганізатараў адпачынку, якія захавалі і мову, і любоў да Бацькаўшчыны. (Да свайго сораму, павінна прызнацца, што, выхаваная ў рускамоўнай сям'і і асяроддзі, я таксама на той час не бачыла ўсёй глыбіні праблемы, а сутыкнуўшыся непасрэдна, была вельмі ўражана колькасцю і складанасцю задач, што павінны раней ці пазней быць вырашаны).

Вось менавіта тады і паўсталі пытанні, як абудзіць нацыянальную свядомасць ды цікаўнасць да гісторыі свайго народа. Як выхаваць годную асобу — абаронцу дабра, дзяржавы, грамадзяніна сваёй краіны? Адзінае было ясна: не скардзіцца на лёс, а нешта рабіць. Пачалі ствараць і распрацоўваць праграмы, накіраваныя на вывучэнне гісторыі.

Вельмі цікавая ў гэтым сэнсе сувязь фонду з дзіцяча-юнацкім "Рыцарскім клюбам", дзе праца вядзецца ў гістарычна-пазнавальным, мастацкім, краязнаўчым і спартыўным накірунках. Арганізатары клуба Арына Вячорка і Сяржук Шаўцоў стварылі ўмовы, якія даюць магчымасць дзецям пафантазіраваць, набыць навыкі, робячы [illegible]арскі рыштунак і строі, па[illegible]біцца ў свет даўніны.

Мае права на жыццё і яшчэ адзін шлях да ажыццяўлення ідэй адраджэння. Вядома, што адпраўляць дзяцей на адпачынак за мяжу зараз вел[illegible] дорага. Пабудаваць у чыст[illegible] [illegible]есцы летнік і стварыць у ім [illegible]праўдны беларускі асяродак, каб дзеці тут да таго ж маглі паглыбіць веды ў нацыянальнай гісторыі ды народных традыцыях (гэта ўваходзіць у праграму "Будуем для дзяцей"), здаецца вельмі эфектыўным. Тут знойдзена ўжо паразуменне і з нямецкім, і з нідэрландскім, і з амерыканскім бакамі.

Талент — дар Божы. Гора таму народу, які не стварыў грамадства, дзе б таленты квітнелі. Праграма "Юныя таленты" прадугледжвае пошук і падтрымку адораных дзяцей. Арганізацыя выставаў, віктарын, алімпіяд, канцэртаў, спадзяёмся, дапаможа знайсці тых, хто стане гордасцю нацыі. На гэты конт ёсць ужо дамоўленасць з італьянскімі і японскімі калегамі аб абмене юнымі музыкантамі, мастакамі, натуралістамі. Існуе цесны кантакт з юнымі беларускімі матэматыкамі, якія ўдзельнічаюць у міжнародных матэматычных алімпіядах. Мы павінны зразумець, што ў цяперашняй сітуацыі дзеці найбольш безабаронныя. Падтрымліваць, а часам абараніць свабоду, арыгінальнасць творчасці, а такім чынам і душу падлетка — вось найвышэйшая мэта.

Сямейны дзіцячы дом — пачынанне, якое ў апошні час знайшло ў грамадстве водгук і падтрымку. Тут дзеці-сіроты атрымліваюць утульнасць і цяпло роднай хаты, сямейнае выхаванне. Такіх дамоў зараз у Мінску дзевяць. Але самым незвычайным сярод іх здаецца дом Людмілы Кулікоўскіх. Гэта дзіўная жанчына пачала ствараць свой дом, калі ёй было ўсяго дзевятнаццаць (а цяпер — 26), працуючы выхавальнікам у школе-інтэрнаце. Атрымала вышэйшую педагагічную адукацыю. Яе пачуцця адказнасці, таленту, цеплыні сэрца і пяшчоты хапае на ўсіх дзесяцярых дзяцей ад 3 да 16 гадоў. Усе яны называюць яе мамай. Раней дзеці часта хварэлі, адставалі псіхічна і фізічна. Цяпер — вясёлыя, здаровыя, усе добра вучацца. У хаце жывуць Спакой, Любоў і Сяброўства.

НА ЗДЫМКУ: прадстаўнікі фонду "Сакавік" прывезлі падарункі дзецям ад нашых суайчыннікаў Сяргея КАРНІЛОВІЧА і Эвы ЯРАХОВІЧ (Беларускі цэнтр "Полацак", ЗША).

Працы шмат. Зараз ідзе вельмі складаны працэс — станаўленне фонду як арганізацыі. Адна справа была выконваць нейкае пэўнае заданне паасобку і зусім іншая — працаваць усім разам мэтанакіравана на адзіную агульную мэту. Тут мы ўсё яшчэ дылетанты. Можа таму пакуль што існуюць нейкія непаразуменні паміж удзельнікамі фонду. Няма яшчэ добрай каардынацыі і арганізацыі, і справа ідзе крыху марудна. Але гэта мая асабістая думка. Менавіта таму, што да стварэння фонду маю непасрэднае дачыненне, марыцца, што недахопы носяць часовы характар і хутка будуць пераадолены, бо справа вельмі важная і актуальная. Не хацелася б, каб фонд напаткаў лёс дзесяткаў іншых падобных арганізацый з не вельмі добрай славай. Мяркую, што час усё паставіць на свае месца.

Мы будзем удзячны за ўсе прапановы, жаданне да супрацоўніцтва або іншую дапамогу. Спяшаемся ж тварыць дабро, бо жыццё кароткае.

Фонд не мае ўласнага будынка, таму пісаць можна на адрас рэдакцыі газеты "Голас Радзімы". Зкантактавацца магчыма і па прыватных тэлефонах і адрасах супрацоўнікаў:

Адрас: 220012, Мінск, вул. Сурганава, 13-А-2.

Тэлефоны: 39-44-80, 63-72-06, 43-45-73.

Факс 395869.

Разліковы рахунак: 700427, код 767 у АКБ "Дукат".

ДЫЯГНОСТЫКА ПА ПУЛЬСУ: ФАНТАСТЫКА ЦІ РЭАЛЬНАСЦЬ?

СЛУХАЦЬ ДУШОЙ

ЧЫМ БОЛЬШ заблытанымі становяцца грамадскія адносіны, чым мацней няўпэўненасць у заўтрашнім дні і разлад у душы, тым больш з'яўляецца вакол нас розных экстрасэнсаў, лекараў, тытуляваных ведзьмакоў і астролагаў. Нібы ў канцы XX стагоддзя людзі раптам свядома адмовіліся ад усіх дасягненняў сучаснай навукі і кінуліся ў пошуках ісціны і здароўя ў сівое сярэднявечча ці яшчэ далей. Што гэта? Сон розуму, які нараджае пачвар? Поўнае расчараванне ў "афіцыйнай" медыцыне, якой не хапае ні часу, ні ведаў, ні сродкаў, ні лекаў, каб дапамагчы хворым і спакутаваным людзям? Але шматлікія лекары і месіі прыходзяць і знікаюць (прыхопліваючы з сабою нашы грошы), а хваробы застаюцца. Усё гэта прымушае з асцярожнасцю ставіцца да любога новага прадстаўніка так званай нетрадыцыйнай медыцыны.

Згадзіцеся, "прафесар Сінгх" гучыць трохі экзатычна і загадкава. А метад дыягностыкі па пульсу — тым больш фантастычна. Як гэта — без аналізаў, абследаванняў і кансультацый за некалькі хвілін удакладніць дыягназ, даведацца пра сваю хваробу (магчыма, на ранняй стадыі), а крыху пазней і лякарства атрымаць?! Ці можа такое быць? Думаю, што ўжо многія мінчане, наведаўшы прафесара Сінгха, які кансультуе ў 1-й клінічнай бальніцы, упэўніліся: можа.

Скажу адразу: я пераканалася ў гэтым на ўласным вопыце, а паколькі такім чынам упершыню сутыкнулася з усходняй медыцынай, пра якую ведала зусім няшмат, то і чытаць, папрасіла прафесара аб інтэрв'ю.

— Раскажыце, калі ласка, доктар Сінгх, хто вы такі і як апынуліся ў Мінску?

— Сам я з Манголіі, выхоўваўся ў манастыры, маю духоўнае званне. Акрамя таго, скончыў Маскоўскі медыцынскі інстытут, вучыўся ў Кітаі, у Манголіі і Шры Ланцы. Сам пра сябе да гэтага часу гавару: "Я — манастырскі". У Мінск прыехаў па лініі міжнароднага фонду адаптацыі Сусветнай арганізацыі аховы здароўя.

— Але пачатак вашых "універсітэтаў" — манастыр?

— Так, і падрыхтоўка там не толькі навуковая, але і фізічная, у манастыры імкнуцца стварыць гарманічна развітую асобу. Па-сапраўднаму высакародны чалавек павінен быць дужым, бо дужы не дазволіць сабе зрабіць подласць, ён прывык перамагаць у сумленным баі. Ды і каб дапамагаць слабаму, трэба самому быць моцным.

— Што такое ўсходняя медыцына, чым яна адрозніваецца ад традыцыйнай, еўрапейскай?

— Па-першае, пакольні ўсходняя медыцына налічвае больш за шэсць тысяч год, трэба яшчэ падумаць, якую называць традыцыйнай. Па-другое, усходняя медыцына разглядае чалавека як адзіны арганізм і лечыць не асобны орган, а саму асобу з улікам усіх знешніх фактараў, якія аказваюць на яе ўплыў. Любая хвароба — гэта вынік нейкіх падзей і ўздзеянняў на арганізм, і калі не знайсці іх прычыны, нельга будзе ліквідаваць саму хваробу. Што ж тычыцца еўрапейскай медыцыны... Ведаеце, ёсць такая прымаўка: еўрапейца слухай вушамі, а азіята — душой. Усход любіць метафарычнасць і шматзначнасць, за прывычнымі словамі можа хавацца нябачны і незразумелы, на першы погляд, сэнс. Еўрапейцы ж любяць канкрэтнасць, ім трэба, каб усё было ясна, дакладна, раскладзена па паліцах. Працягнуў руку — і, не гледзячы, знайшоў патрэбнае. З аднаго боку — добра, з другога — чалавек перастае сумнявацца, яму не патрэбна самому думаць, шукаць ісціну, ён проста прывыкае прымаць на веру тое, што адкрылі і знайшлі да яго. На мой погляд, еўрапейская навука і медыцына занадта кананізаваны. Паспрабуй аспрэчыць, напрыклад, вопыты Паўлава ці анатомію Абрыкосава — гэта ж будзе скандал! Але ж ці можна лічыць, што жыццё, навука, медыцына засталіся і больш не развіваюцца? Кожны час мае свае асаблівасці, і кожны індывідуум прызвычайваецца да іх па-свойму. Жыццё не стаіць на месцы, і калі яго спрабуюць рэгламентаваць нейкімі законамі, заключаць у жорсткія рамкі, яно ўпіраецца ў тупік. Не так даўно я быў у Англіі, дзе мясцовыя ўрачы, неблагія спецыялісты, звярнуліся з пытаннем: "Мы ведаем, куды калоць, каб чалавеку стала лепш, мы робім гэта шмат год, але мы не ведаем, чаму. Растлумачце ўзаемасувязь паміж кропкай і органам, першапрычыну эфекту ад іголкаўколвання".

— Апошнім часам у нас з'яўляецца ўсё больш розных прадстаўнікоў "нетрадыцыйнай медыцыны", у тым ліку і ўсходняй. Як адрозніць прафесіянала ад шарлатана?

— Чым больш шуму і рэкламы, плакатаў і аб'яў, тым больш шанцаў, што гэта авантурыст. У любой справе заўсёды (а на Усходзе асабліва) цанілася сціпласць. Што тычыцца, напрыклад, спецыялістаў з Кітая, дык гэта краіна па-сапраўднаму моцных прафесіяналаў за свае межы не выпускае і добра ўмее захоўваць сакрэты (успомніце хаця б, колькі стагоддзяў ім удавалася захоўваць сакрэты вытворчасці кітайскага шоўку і фарфору). А пакольні да ўсяго новага людзі ставяцца з асобай увагай, хаця б адзін няўдалы выпадак падарве давер да ўсіх...

У доктара Сінгха ў кабінеце пахне травамі і смалой ад лекаў, сігар для прыпякання (дарэчы, гэта яшчэ адзін метад лячэння). Цяжка адразу згадзіцца з усім, што ён гаворыць, але ж праз некаторы час, звяртаючыся да яго думак, разумееш: у многім доктар Сінгх мае рацыю. У перспектыве яго дзейнасці на Беларусі — стварэнне Цэнтра ўсходняй медыцыны. А пакуль што — бясконцая чарада хворых, кожнаму з якіх ён імкнецца дапамагчы.

Вераніка ЧАРКАСАВА.

З БЕЛАРУСКАГА НАДДЗВІННЯ Ў ЛАТВІІ

"БЕЛАРУСЬ Я НЯ ЗДАЎ"

Некалькі гадоў рыхтавалася вось гэтая, чарговая ў рубрыцы падборка твораў, якая ўзнаўляе цікавае і багатае літаратурнае

жыццё беларусаў у даваеннай Латвіі. Напачатку ў адным з нумароў часопіса "Беларуская школа ў Латвіі" прачытаў такую нататку К.Езавітава: "Малады беларускі паэта, сын беларускае вёскі Заркі, Прыдруйскае воласьці, Дзьвінскага павету, Мікола Талерка, выпусьціў першы друкаваны на пішучай машынцы зборнік сваіх вершаў пад назовам "Адгукі Сяродкі".

Сам паэт, К.Езавітаў дасканала ахарактарызаваў творчасць маладога настаўніка: "Піша ён заўсёды з натуры, адгукваючыся на запраўдныя рэальныя здарэньні. Элемент фантастычнасьці, прыдуманасьці і штучнасьці ў аўтара адсутны. У гэтай шчырасьці пачуцьця і адгукаў на штодзённае жыцьцё галоўная адзнака творчасьці М.Талеркі".

У беларускай прэсе, што выходзіла ў Латвіі, вершаў Міколы Талеркі я знайшоў небагата. Пашчасціла ў тым, што заднае камандзіроўкі ў Даўгаўпілс літаратуразнаўца Міхась Кенька прывёз як падарунак сына Міколы Нікандравіча той самы машынапісны зборнік. Вершы зацікавілі мяне. Гэта не былі творы-аднадзёнкі. Уразіў мяне і філасофскі змест іх. І — дзіва! — многія радкі чыталіся амаль пасённяшняму. Быццам аўтар глядзеў з-пад сваёй Індры ў нейкую падзорную трубу, назіраючы нашую рэчаіснасць.

У свой час я звярнуўся да земляка М.Талеркі, таксама настаўніка і паэта Эдварда Вайвадзіша. Вось што мне ён напісаў: "Мікола Нікандравіч нарадзіўся ў 1898 годзе ў вёсцы Заркі Прыдруйскай воласці. Вучыўся ў вышэйшай пачатковай школе ў Дагдзе, а ў 1921—1922 гадах — на двухгадовых настаўніцкіх курсах пры Даўгаўпілскай беларускай гімназіі. Пачаў настаўніцкую дзейнасць ў Вайцюлеўскай беларускай школе, дзе працаваў да яе ліквідацыі. Апошні час (да пэнсіі) працаваў у Індраўскай расейскай школе. Дажываў апошнія гады ў Даўгаўпілсе ў сына. Памёр прыблізна 5—6 гадоў таму назад. Пахаваны ў Даўгаўпілсе. Меў схільнасці да культурна-асветніцкай работы. У свой час ладзіў спектаклі, развіваў школьную самадзейнасць. У Індры, напрыклад, арганізаваў дзіцячую беларускую трупу. Адна з пастаўленых ім п'ес — "Цар Максімільян..."

Эдвард Вайвадзіш,
в.Вайвады Краслаўскага раёна Латвіі.
12.06.1990 г."

Яшчэ да закрыцця мяжы з Латвіяй я сустракаўся ў Даўгаўпілсе з сынам Міколы Талеркі Дзмітрыем. Ён паказаў архіў бацькі, дзе было многа мне невядомых твораў. Але пазычыць дакументы сын не згадзіўся, перапісаць вершы я не паспеў. Толькі магу дадаць, што ў спадчыне М.Талеркі і празаічныя творы: "Путаница" (23 декабря 1915 г.), "Монисто" (29 июля 18 г.), "За какую вину?" (Зверства немцев над мирными жителями 12 июля 1916 г., 24.07.17 г.). Гэта невялічкія апісанні здарэнняў, назіранняў. А ўвогуле М.Талерка пачаў пісаць вершы рана, недзе з году 1915-га, па-расейску. Такіх твораў (у большасці пачаткова-бездапаможных) было сабрана на цэлы альбом.

Але зноў вернемся да яго машынапіснага зборніка "Адгукі Сяродкі". Пасля адбору і некаторай нязначнай праўкі выстраілася ладная нізка. Пасля 66 гадоў чакання забытыя творы забытага паэта дайшлі нарэшце да тых, дзеля каго і былі створаны. Напісанае — засталося. І што зберагліся — узноўлена на патрэбу Адраджэння, на ўспомненне тых, хто не здаваў Беларусі на глум і паняверку.

Сяргей ПАНІЗНІК.

Мікола ТАЛЕРКА

ДУМКІ

Сьпяваць бы я думкі узяўся,
Што часам лятаюць да хмар, —
Ды брата няма, паратункі
Глухі не даносіць папар.

Каб моцныя крыльля я меў бы,
І мог бы свабодна лятаць,
Высока тады узляцеў бы,
Пачаў бы сусьвет аглядаць.

А як наглядзеўся б уволю
І стала б грамадзе чуваць
Пра наша жыцьцё ды пра волю, —
Пачаў бы тады я сьпяваць.

А то я не ведаю мовы,
Каб з братам сваім гаварыць:
Мае падмаскоўскія словы
Не вучаць, як трэба нам жыць.

Шкадуйце, пільнуйце вы мову,
Наш родны і мілы звычай.
Нясіце аддзяку вы слову, —
І край наш не скорыць адчай.

Я ЧУЮ

Я чую далёкія стогны народу,
І чую я ляск ланцугоў,
Якімі спавіты каторыя годы
Мой родны народ мужыкоў.

І бачу іх сьлёзы, абіды,
Над беднымі зьдзекі-агіды.

На родных палёх мне адвеку гаворуць
Былінка і птушка-кнігун:
Адны яны сьпінуць бядоту ня могуць,
Бо крэпкі на путах чыгун.

Ён скуты задаўна панамі,
І літы ён царам над намі.

Я чую, як стогнуць у рэчцы лазіны,
Я чую на полі жалобы жняі...
А гэтыя стогны і быць не павінны:
Ня дзіва, што стогнуць гаі.

Калі ж гэта цяжкае гора
Адхлынецца з хвалямі ў мора!

НЕПАТРЭБНАМУ

Я аджыў дні свае,
Непатрэбны я стаў.
І памкненьні мае
Малады патаптаў.

Кажуць, родны свой край
Не кахаю ўжо так...
Ды с крыжамі ў той гай
Не хацеў бы, аднак.

Я пад роднай страхой
Свае леты караў.
І старэнькай сахой
Ніўку не дараў.

Не разьбіў чорны ком...

Хоць не ведаў маны
Працаваць языком,
Не сагнуўшы сьпіны.

Я ня лез, не крычаў:
— Во — глядзі, што зрабіў!
Як пачаў — так канчаў,
Хоць і карак набіў.

І ад шчырай душы
Брату йшоў памагаць...
А мне тут маладыш
Хочуць кій падстаўляць.

...рыце хоць як...
Беларусь я ня здаў.
Мо за тое, аднак,
Непатрэбны я стаў!

ВЕР У ВЕСНУ

Сонца нізка. Хмары ўсюды.
Дождж ідзе і ў дзень і ў ночы.
З панадворка сталі груды...
Дзень малы, наш дзень рабочы.

На дажджы няма упынку...
З грудаў зробяцца балоты.
Ў хлеў загоніш ты скацінку.
Жыць няма ў тэй час ахвоты.

...Пройдзе сцюжа. Будзе лета.
Ажывем тады мы, браце.
Сілу знойдзем. Наша мэта —
Панаваць у роднай хаце.

м.

* * *

... Жыць без веры у лепшыя дні —
Гэта плыць безнадзейна ракой.
Гэтак цяжка ня бачыць агні,
Веславаць спрацаванай рукой.

Ты жыві і ў надзеі кахай:
Гэта лепшыя краскі жыцьця.
Хто ня ведае ймтэту — няхай
Так жыве, як малое дзіця.

ХВІЛІНЫ КАХАНЬНЯ

Хвіліны каханьня... Хвіліны цяжкія.
А сэрца каму я змагу адчыніць?
І б'ецца яно ў хвіліны такія...
І хоча каханьня... І хоча — любіць.

І рвецца тады яно птушкай з няволі.
На чуйкае рэха — каб водгук знайсьці.
Зьяўляюцца сьлёзы ад гэтакай долі:
Як цяжка каханьне мне несьці ў жыцьці...

Хвіліны каханьня... Яны — у мінулым.
Тады іх ацэнім, калі прамінуць.
А шчасьце з няшчасьцем мы мерым
агулам...
І шчасьце ў свой час няма сіл прыгарнуць.

Навокал падманы — ідзі каханьня...
Чакаць ідэалаў! Маліцца на іх!
Запоўнены сьвет наш пакутай дазваньня.
А неба і пекла кішыць ад сьвятых.

Кахай! І сягоньня на горкі асадак
Душу пацалункам сваім наталяй, —
Нас, можа, крый Божа, ня будзе
назаўтра.
Сягоньня, каханая, зараз — кахай!

БАРА..ЬБІТУ Ў НЯВОЛІ

Рвіся ў неба, Сокал Вольны!
Праўда, Слава гімн пяе.
Ты магутны, сваявольны:
Думкі мкні у... свае.

Хай ты ранен, кроў ліецца, —
Моцна бійся, наш дазор.
Хай стрыечны брат сьмяецца,
Хай крычыць чужынцаў хор.

Ты ж нясі сваю ідэю,
Шлях да праўды пракладзі.
Сьмела ў сьлед недабрадзею,
Барацьбіт наш, паглядзі.

Не паломяць твае сілы
І турмы-зладзейкі гмаг...
І ад кратаў да магілы
Не агорне цябе страх.

ГУТАРКА ВЕТРЫКА

Аблокі далёкага неба
Плылі над маей галавой.
А ветрык шаптаў, што так трэба:
Круціць пас жыцьця на навой,

І біцца-змагацца дзе зможна,
Зьмірацца, калі няма сіл.
Маліцца і верыць пабожна:
Асьвеціцца твой небасхіл.

І сьмела мазольнай рукою
Гбаць сучча кустоў на шляху.
Спаткаўшы вялікую хвою,
Абкрочыць, не йсьці на сьпяху.

Руку тваю, цяжкую больлю,
Хтось возьме, паможаісьці.
Сьмяляей і адважней ў суполлі
Нязнаныя сьцежкі знайсьці.

СОН

Мне сьніцца далёкія гоні
І роднага краю рака.
З-за лесу памкненьні пагоні
Сабрата майго, мужыка.

І сьніцца мне лепшая доля:
Яна апануе ўвесь край.
І будзе не ніўка, а поле, —
І будзе на полі тым рай.

На кліч, каб ня стала зьнявагі,
Увесь адгукнецца народ:
Ня будзе баяцца ён зьвягі,
І рушыць у сьмелы паход.

З ім стануць лічыцца
народы
І нас у сям'ю залучаць.
А мы за пакутныя годы
Усё пасьпяшым дараваць.

Нам сонца — і засланьне
зорак,
Змрок ночы і цёмны туман —
Прагоніць! Хай корчыцца вораг,
Што так і не ўдаўся падман.

БРАТАМ

(*Марш вызваленьня*)

Рвіце, братцы, зьдзекаў путы:
Аджылі свой век чэлядзьдзі.
Не глядзіце, што закуты,
Ў арыштанцкім мы нарадзе.

Сьмела гучнымі радамі!
Вунь штандар наш у крыві,
Толькі з белымі краямі:
З ім дзед паў, а ты — жыві!

Кроў твая сьвятлее неба.
Век ты мучыўся ў хадзе:
Паміраў, выпрошваў хлеба,
Дзеці мерлі у бядзе.

Пан з ахвотай надругаўся,
Ксёндз у неба не пушчаў.
Ну а зараз ты падняўся.
Моцна ў рукі сілу сьцяў.

І трымай свабоду моцна.
Пут накласьці не давай!
Пасьмялела наша сонца,
Пасьвятлеў і родны край.

* * *

Веру ў сьвятое збаўленьне:
Мне ідэал прыгадаў
Сьвету ўсяго абнаўленьне,
Чыстасьць таго, што стаптаў.

Гонар, сумленьне — стаптаны.
Вера змарнела за век.
У панаваньне тырана
Бога забыў чалавек.

Людскасьць забыта, а сэрца
Юдавай поўна крыві.
Хлусу адчынены дзьверцы...
Вось тут па-праўдзе жыві!

Праўда марнее у лганьні,
Топіцца ў мутнай вадзе.
А за яе у змаганьні
Кончыш свой век у бядзе.

Пошасьць хай гэта мінае.
Хай бы і дзіўнасьці быць!
...Нашая доля такая:
Веру і гонар здабыць.

Дзьвінск. 12.07.1927 г.

ВОДГУЛЛЕ ПЕРШАГА З'ЕЗДА БЕЛАРУСАЎ СВЕТУ

РАБОТЫ ХОПІЦЬ УСІМ

На пытанні карэспандэнта "Голасу Радзімы" адказвае першы намеснік старшыні прэзідыума Беларускага таварыства па сувязях з суайчыннікамі за мяжой (Беларускае таварыства "Радзіма") Мікалай ВАСІЛЁНАК.

— Мікалай Іванавіч, ці прымала Беларускае таварыства "Радзіма" ўдзел у падрыхтоўцы Першага з'езда беларусаў свету?

— Прымала, але з правам дарадчага голасу, калі можна так сказаць. Ініцыятыва склікання з'езда належала згуртаванню "Бацькаўшчына", яна і была галоўным арганізатарам. Па нашай просьбе "Бацькаўшчына" запрасіла на з'езд 18 беларусаў з далёкага замежжа — Аргенціны, Канады, Злучаных Штатаў, Францыі, а таксама суайчыннікаў з Польшчы.

— Выкажыце, калі ласка, сваё ўражанне ад з'езда.

— Ідэя склікання такога форуму вельмі правільная і наспела даўно, але я маю і шэраг заўваг, якія хацеў бы выказаць. На з'ездзе ўвесь час падкрэслівалася, што з'езд павінен аб'яднаць усіх беларусаў, але чамусьці пры запрашэнні дэлегатаў стаўка была зроблена ў асноўным на замежную эміграцыю 1944—1945 гадоў, як пропуск на з'езд было веданне беларускай мовы. І, з аднаго боку, гэта правільна. Але хіба вінаватыя, напрыклад, аргенцінскія беларусы, якія выязджалі да 1939 года з Польшчы, дзе забаранялася беларуская мова, што яны яе дрэнна ведалі. У Аргенціне таксама не заўсёды ствараўся беларускі нацыянальны асяродак, і родная мова паступова забывалася. Але ж душа ў гэтых людзей засталася беларускай і любоў да Бацькаўшчыны не меншая, чым у тых, каму ўдалося захаваць сваю мову.

Амаль забыта і трэцяя хваля беларускай, зусім нядаўняй эміграцыі. Гэта нашы жанчыны, якія павыходзілі замуж у чужыя краіны, але бацькі іх тут жывуць, зямлю сваю яны не забылі. Ды і наогул не перасталі быць беларусамі, вельмі патрэбна ім повязь з Радзімай.

— А таварыства "Радзіма" не мела магчымасці запрасіць іх на з'езд?

— Па нейкіх незразумелых нам прычынах атрымалася так, што магчымасць у нас з'явілася са спазненнем. Людзі ўжо не паспелі б прыехаць. Пярэчанні, якія мы чулі ад арганізатараў з'езда, не заўсёды былі пераканаўчымі. Калі мы прапаноўвалі запрасіць членаў Федэрацыі рускіх канадцаў, нам пярэчылі, што гэта Федэрацыя рускіх канадцаў, хаця ўсім ужо даўно вядома, што і кіраўніцтва гэтай прагрэсіўнай арганізацыі, і большасць яе членаў — беларусы. У Саюзе савецкіх грамадзян Бельгіі таксама многа беларускіх жанчын, але адтуль ніхто не прыехаў. Назву сваёй арганізацыі нашы землякі, мусіць, не паспелі яшчэ змяніць, дарэчы, мы і самі зусім нядаўна перасталі быць савецкімі.

— Як пацвярджэнне таго, што землякі, пра якіх вы гаворыце, з'яўляюцца сапраўднымі патрыётамі, можа быць канкрэтная дапамога, што яны прывезлі з сабой на Радзіму?

— Думаю, што іх справы — лепшы доказ іх любві да Бацькаўшчыны. Пастар з Германіі Міхаіл Мельнік ужо на працягу некалькіх гадоў рэгулярна прывозіць лекі, вітаміны для нашых хворых дзяцей. На гэты раз ён даставіў вітаміны на суму 950 тысяч нямецкіх марак. Джун Мэка з ЗША перадала 10 000 амерыканскіх долараў і 120 камплектаў дзіцячых вітамінаў. Усе гэтыя ахвяраванні былі перададзены ў Аксакаўшчыну, у санаторый "Беларусь", дзе лечацца маці з дзецьмі, што пацярпелі ад Чарнобыля, у Рэспубліканскі дыспансе[illegible] НДІ радыяцыйнай медыцыны.

— "Радзіма" і "Бацьк[illegible]шчына" — ці магчыма супрацоўніцтва гэтых таварыстваў, ці не перашкаджаеце вы адно аднаму?

— Я думаю, што работы хопіць усім. У кожнай з арганізацый ёсць сваё кола прыхільнікаў. Мы стараемся дапамагаць зем[illegible], чым можам. І яны Беларусі [illegible]каць па меры сваіх сіл. Што тычыць "Бацькаўшчыны", думаю, варта шукаць тое, што аб'ядноўвае, а не раз'ядноўвае, калі мы сапраўды хочам аб'яднаць усіх беларусаў свету, даць ім магчымасць адчуць цяпло і прыхільнасць роднай зямлі.

Гутарыла Дзіяна ЧАРКАСАВА.

НАВУКОВАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ, ПРЫСВЕЧАНАЯ ДНЮ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

АБМЕРКАВАННЕ ШЛЯХОЎ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

23 ЛІПЕНЯ 1993 года ў Акадэміі навук адбылася навуковая канферэнцыя, прысвечаная Дню незалежнасці Беларусі. На канферэнцыі, якую адкрыў і вёў віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук Радзім Гарэцкі, выступілі з дакладамі шасцёра вядомых навукоўцаў: этнограф, юрыст, гісторыкі і філолагі.

Васіль Бандарчык у дакладзе "Да пытання этнагенезу беларусаў" разгледзеў шэраг пытанняў, звязаных з фарміраваннем беларускага этнасу. У гісторыі беларускага этнасу дакладчык умоўна вылучае 2 перыяды. Першы — ад старажытных часоў да пачатку XVII стагоддзя — характарызаваўся фарміраваннем і развіццём беларускага этнасу. Падчас другога перыяду — ад XVII стагоддзя да распаду СССР — адбывалася "дыэтназацыя" беларусаў: спачатку паланізацыя, потым русіфікацыя. Бандарчык прытрымліваецца думкі, што існавала старажытнаруская народнасць і дзяржава. Ён лічыць, што фарміраванне беларускага, украінскага і рускага этнасаў пачалося пасля распаду Кіеўскай Русі. Першай самастойнай беларускай дзяржавай, на думку дакладчыка, было Вялікае Княства Літоўскае, Рускае і Жамойцкае. Канцэпцыі фарміравання беларускага этнасу адраджэнцаў пачатку XX стагоддзя (Язэпа Лёсіка, Вацлава Ластоўскага, Аляксандра Цвікевіча) Васіль Бандырчык назваў "ультрапатрыятычнымі беларускімі тэорыямі". Бандарчык адмоўна ставіцца да тэорыі балцкага субстрату даследчыка В.Сядова.

Цікавым і грунтоўным быў даклад Міхаіла Біча. Ён разгледзеў цэлы шэраг пытанняў гісторыі дзяржаўнасці Беларусі ад старажытных часоў да 1918 года. Пачынаючы даклад характарыстыкай гістарыяграфічнай сітуацыі, Біч адзначыў, што з XIX стагоддзя доўга панавалі дзве канцэпцыі гісторыі беларускай зямлі: велікапольская і велікарасейская. У пачатку XX стагоддзя фарміруюцца беларускія канцэпцыі паходжання дзяржаўнасці. Беларускія тэорыі перад вайной развіваліся гісторыкамі ў асноўным у Заходняй Беларусі, пасля другой сусветнай вайны — у эміграцыйнай літаратуры. Як адзначыў М.Біч, хоць [illegible]тых тэорыях часам і сустракаюцца тэ[illegible]цыйныя перабольшванні, але ў цэлым гэта правільныя і здаровыя тэорыі.

У савецкай гістарыяграфіі знайшла свой працяг велікарасейская канцэпцыя, таму што ў савецкіх гісторыкаў паўсюдна пануе вывад аб існаванні старажытнарускай дзяржавы, сустракаюцца тэрміны "зах[illegible]я землі Русі". Тэзіс аб існаванні суцэ[illegible]й старажытнарускай дзяржавы з'яўляецца ненавуковым. Гэты вывад, адзначыў Міхаіл Біч, пацвердзіў даследаваннямі Валянцін Сядоў, а таксама беларускія археолагі.

Да сярэдзіны І тысячагоддзя нашай эры тэрыторыю сучаснай Беларусі засялялі балты. Беларускі этнас фарміруецца ў VI—X стагоддзях. Ужо ў сярэдзіне IX стагоддзя існавала самастойная дзяржава — Полацкае княства. Толькі ў 980 годзе Полацак быў часова далучаны да Кіеўскага княства. У пачатку XI стагоддзя пры Брачыславе Полацак зноў становіцца самастойным. Міхаіл Біч таксама адзначыў, што доўгі час у гістарыяграфіі сцвярджалася, што ВКЛ — чужая беларускаму народу літоўская феадальная дзяржава. Напярэдадні XIII стагоддзя беларускія землі знаходзіліся на больш высокай ступені развіцця, у беларусаў быў большы вопыт дзяржаўнага будаўніцтва, чым у літоўцаў (жамойтаў). Утварэнне ВКЛ было абумоўлена не ў апошнюю чаргу знешняй пагрозай: з боку крыжакоў і мангола-татараў. Міхаіл Біч у дакладзе паказаў развіццё беларускай дзяржаўнасці ў Вялікім Княстве Літоўскім, прычыны і абставіны заняпаду, адзначыў, што з сярэдзіны XVII стагоддзя хуткімі тэмпамі ідзе паланізацыя. У пачатку XIX стагоддзя адраджаецца беларускі нацыянальны рух. Ён меў нацыянальна-культурны характар. Першая спроба практычнага аднаўлення беларускай дзяржаўнасці, на думку Міхаіла Біча, адбылася падчас паўстання Кастуся Каліноўскага, а таксама ў час стварэння Беларускай Народнай Рэспублікі.

Уладзімір Гніламёдаў у сваім дакладзе разгледзеў адносіны вялікага беларускага паэта-прарока Янкі Купалы да адраджэння беларускай дзяржавы. Паэт актыўна фарміраваў самасвядомасць народа, падтрымаў абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі. У.Гніламёдаў у дакладзе выкарыстаў вершы Янкі Купалы, якія нідзе не друкаваліся ў савецкі час, такія, як "Пчолы" "Свайму народу", "Світае" і інш. Усё гэта рабіла даклад вельмі цікавым і змястоўным.

З дакладам "Дзяржаўны суверэнітэт БССР — рэальны і ўяўны" выступіў Леанід Лыч. Ён адзначыў, што БССР, якая праіснавала 72 гады 8 месяцаў і 19 дзён, так і не мела рэальнага суверэнітэту і незалежнасці. Ужо з самага пачатку стварэння БССР Расія і Польшча разглядалі Беларусь як нічыйную тэрыторыю. Нічога не змяніла і ўступленне БССР у ААН. БССР у савецкі перыяд была навязана такая эканамічная сістэма, якая пры разрыве прывяла нашу гаспадарку амаль да поўнага краху. Вялікія страты былі ў галіне культуры. Адбылася масавая дэнацыяналізацыя.

У дакладзе "Суверэнітэт Рэспублікі Беларусь. Цяжкасці станаўлення і развіцця" Віктар Шабайлаў адзначыў, што Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце Беларусі мае гістарычнае значэнне. Стварэнне БНР — важны этап на шляху да беларускай дзяржаўнасці, дало штуршок для ўтварэння БССР. На думку В. Шабайлава, рэальны суверэнітэт Беларусі цяпер немагчымы, таму трэба ісці на эканамічны, а калі неабходна, то і на ваенны саюз з Расіяй.

Аркадзь Жураўскі ў сваім дакладзе паказаў узаемны ўплыў мовы і дзяржаўнасці на працягу існавання Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай. Страта народам сваёй мовы па сутнасці з'яўляецца знікненнем самога народа.

Канферэнцыя ў цэлым пакінула добрае ўражанне. Яна паказала, што беларускія навукоўцы шчыра заклапочаны лёсам сваёй дзяржавы.

Валянцін МАЗЕЦ.

Мы вяртаемся да свайго мінулага, ушаноўваем помнікі і рэліквіі, звязаныя з нацыянальнай гісторыяй.

Капліца ў гонар перамогі паўстанцаў пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага над царскімі войскамі была ўзведзена ў пачатку нашага стагоддзя пад вёскай Мілавіды Баранавіцкага раёна, дзе адбылася бітва. Зараз тут землі калгаса імя Дзяржынскага. На яго сродкі і адрэстаўрыравана капліца, разбураная ў савецкі час, дабраўпарадкавана тэрыторыя вакол яе.

Паявілася цяпер у Мілавідах і вуліца Паўстанцаў 1863 года. Мясцовай школе прысвоена імя народнага генерала Аляксандра Лянкевіча, які кіраваў гістарычнай бітвай. А ля памятнага каменя, устаноўленага ў гонар гэтай падзеі, заўсёды жывыя кветкі.

НА ЗДЫМКАХ: так выглядае адрэстаўрыраваная капліца; старшыня Мілавіцкага сельсавета Аляксандр ШАВЕЛЬ і старшакласнікі мясцовай школы ля памятнага каменя.

Фота Э. КАБЯКА.

ЧАС ЗБІРАЦЬ КАМЯНІ

ЗАБЫТЫ ПАЭТ З АШМЯНШЧЫНЫ

Той, хто трымаў у руках заключныя тамы збораў твораў Адама Міцкевіча розных выданняў, тамы, дзе звычайна даецца эпісталярная спадчына паэта, не мог не заўважыць сярод шматлікіх яго адрасатаў і імя Антоні Эдварда Адынца, якое вельмі часта там сустракаецца. Гэта быў адзін з блізкіх сяброў Адама Міцкевіча і адначасова блізкі яму па духу, хоць і ніжэйшага ўзроўню, паэт.

Біяграфія Адынца вельмі тыповая для апалячанага беларускага інтэлігента XIX стагоддзя і разам з тым у нечым своеасаблівая, адметная.

Нарадзіўся ён 25 студзеня 1804 года ў вёсцы Гаістуны Ашмянскага павета ў шляхецкай сям'і. Вучыўся ў павятовай базыльянскай школе ў Барунах. Прычым, вельмі паспяхова, школьнае начальства хваліла яго і за прыкладныя паводзіны, за што вучні празвалі яго Любімчыкам.

У 1820 годзе Антоні Адынец паступіў у Віленскі універсітэт, каб вучыцца на юрыста. Адначасова наведваў лекцыі па літаратуры Готфрыда Эрнста Гродэка і Леана Бароўскага. Даведаўшыся пра ўтварэнне ва універсітэце тайнага Таварыства філарэтаў (сяброў дабрачыннасці), адразу запісаўся ў гэтае вельмі прыцягальнае для яго згуртаванне, стаў членам яго літаратурнага аддзела, які называлі Блакітным саюзам. Кіраваў гэтым саюзам прызнаны ўжо сярод філаматаў (сяброў навук) і філарэтаў паэт Ян Чачот. Убачыўшы яўныя паэтычныя здольнасці Адынца, Чачот узяў яго пад сваю апеку. За гэта філаматы і філарэты празвалі Чачота Ментарам, а Адынца — Тэлемакам (паводле грэчаскай міфалогіі, Ментар быў выхавальнікам Тэлемака, сына Адысея і Пенелопы).

Маладому семнаццацігадоваму хлопцу з Ашмяншчыны, які даўно захапляўся паэзіяй, вельмі цікава было слухаць на сходах вершы трошкі старэйшых за яго сяброў, спрэчкі аб прачытаным, дыскусіі і дыспуты на літаратурныя, а то і палітычныя тэмы, удзельнічаць у сяброўскіх маёўках і розных урачыстасцях. На гэтых урачыстасцях сустрэўся ён упершыню са славутымі ўжо ў той час паэтамі Тамашом Занам, старшынёй Таварыства філарэтаў, і Адамам Міцкевічам, які прыязджаў на тыя ўрачыстасці з Коўна, дзе рабіў настаўнікам. Пра першую сустрэчу з Адамам Міцкевічам расказвае ў сваіх успамінах сам Антоні Адынец. Было гэта, прыгадвае аўтар, у маі 1821 года на другі дзень Зялёных святак на ўрачыстай сходцы ў гонар Тамаша Зана ў гарах за Вільняй, пад Маркуцамі. Свята доўга не пачыналі: чакалі прыезду Адама Міцкевіча. "Старэйшыя, расказвае Антоні Адынец, пайшлі яго сустракаць, мне сказаў Чачот ісці з ім. Неўзабаве ўбачылі дрожкі, коні ляцелі чвалам, і Малеўскі памахваў адтуль у паветры белай хусткай — падаваў знак, што вязе чаканага госця. Пласкагор'е з боку горада канчалася стромым схілам, дарога кружыла па ім. Дрожкі нарэшце суняліся ўнізе, у падножжы схіла, і абодва хлопцы без дарогі падымаліся на гару, дзе мы стаялі, чакаючы іх... Міцкевіч махаў шапкай, вітаючы нас, але хоць ужо быў блізка і хоць я глядзеў ва ўсе вочы, твару яго зверху не мог убачыць. Чачот першы узяў яго ў абдымкі, і яны ціскалі адзін аднаго. Потым не менш сардэчна віталі яго іншыя знаёмыя. Я, самы малады і незнаёмы, стаяў збоку і быў апошні, каго Чачот да яго падвёў. Міцкевіч кінуў на мяне праніклівы позірк і, прыязна ўсміхаючыся, папытаў у Чачота: "Ці не той самы гэта Любімчык-Тэлемак?" А калі Чачот, смеючыся, пацвердзіў, ён падаў мне па-сяброўску руку і таксама з усмешкай запытаў: "А Ментар усё яшчэ строгі?" Я не адказаў ні слова: гэтакі быў разгублены, асабліва ад яго праніклівага позірку".

У час вучобы ва універсітэце Антоні Адынец зблізіўся таксама з сям'ёю Саламеі Бэцю — маткі Юльюша Славацкага, якога ведаў, калі той быў яшчэ малым хлапчуком, наведваў кватэру славутага гісторыка Іаахіма Лялевеля, пасябраваў з Аляксандрам і Ігнатам Ходзькамі, Антонімам Гарэцкім, Юльянам Корсакам, іншымі філарэтамі і філаматамі.

У 1823 годзе, калі царскімі ўладамі было выкрыта Таварыства філар[illegible] Антоні Адынца арыштавал[illegible] разам з сябрамі кінулі ў турму, адкуль выпусцілі толькі ў канцы следства.

Нейкі час жыў Антоні Адынец у Варшаве, дзе яго як пацярпелага ад цар[illegible]му сябра славутага Тавары[illegible] філарэтаў з прыязнасцю прыняла творчая інтэлігенцыя. Працаваў ён там у розных перыядычных выданнях, выдаў два ці тры альманахі-штогоднікі "Мелітэле", што мелі шырокі грамадскі рэзананс, распачаў разам з Валерыянам Красінскім працу над выданнем мнагатомнай "Усеагульнай энцыклапедыі", якую давялося з-за недахопу сродкаў перапыніць.

Вельмі даражыў Антоні Адынец сяброўствам з Адамам Міцкевічам. Калі высланы ў Расію старэйшы сябра намерыўся выехаць адтуль за мяжу, сваім спадарожнікам у паездцы па краінах Еўропы ён выбраў Антоні Адынца. Падарожжа іх доўжылася аж чатырнаццаць месяцаў. Сябры аб'ездзілі многія гарады і паселішчы Германіі, Італіі, Швейцарыі, іншых краін. Назаўсёды запомнілася абодвум гасцяванне ў І.В. Гётэ ў Веймары, пра што Антоні Адынец падрабязна расказаў потым ва ўспамінах. Між іншым у шматлікіх размовах з двума славянскімі паэтамі вялікі нямецкі паэт вельмі зацікавіўся народнымі песнямі, матывы якіх выкарыстоўваў у сваёй творчасці Адам Міцкевіч. "Гётэ, прыгадваў Адынец, з жывой цікавасцю распытваў і слухаў тое, што Адам, а часткова і я расказвалі яму аб разнастайнасці і адрозненнях у характары і тоне песень нашых правінцый". А як вядома, "правінцыі" Адама Міцкевіча і Антоні Адынца — Навагрудчына і Ашмяншчына. Значыць, якраз беларускія народныя песні зацікавілі Гётэ, які за абедзенным сталом пачутае пра гэтыя песні "амаль слова ў слова" пераказваў потым іншым, напрыклад, свайму сакратару нямецкаму пісьменніку Е.П. Экерману.

Развітаўся Антоні Адынец з Адамам Міцкевічам у 1830 годзе ў Жэневе. У тым жа годзе прыязджаў ён яшчэ ў Парыж, дзе сустракаўся з многімі славутасцямі Францыі, напрыклад, Віктарам Гюго. Наведаў таксама Лондан. Некалькі гадоў жыў у Дрэздэне. Сюды ж прывёз ён Зоф'ю з Мацкевічаў (сястру жонкі Ігната Ходзькі), з якой узяў шлюб у Круляўцы. Дарэчы, яе добра ведаў і шанаваў Адам Міцкевіч, якраз у яе гонар ён назваў адну з галоўных гераінь "Пана Тадэвуша".

У 1837 годзе Антоні Адынец вярнуўся ў свае Гаістуны, а потым пераехаў у Вільню, дзе дванаццаць гадоў — з 1840 па 1859 год — рэдагаваў урадавую газету на польскай і рускай мовах "Кур'ер Віленьскі".

Сямейныя абставіны прымусілі Антоні Адынца пераехаць у 1866 годзе ў Варшаву ўслед за дачкой, якая выйшла туды замуж. Там узяўся ён рэдагаваць газету "Кур'ер Варшаўскі", але неўзабаве кінуў, бо не меў ужо сіл цягнуць цяжкі рэдакцыйны воз. Да канца жыцця супрацоўнічаў з газетай "Кроніка Родзінна", якую рэдагавала сястра яго зяця Аляксандра Баркоўская.

Як сведчаць сучаснікі, быў Антоні Адынец чалавек добрага нораву, таварыскі, добразычлівы, вельмі дасціпны і "даступны". За тое, што надта любіў цалаваць дамам рукі, яго празвалі "панам Смактальскім".

Памёр Антоні Эдвард Адынец у 1885 годзе ў Варшаве, дзе і пахаваны.

На паэтычную дарогу Антоні Адынец ступіў вельмі рана, яшчэ ў Барунскай школе. Але толькі тут, ва універсітэце, сама атмасфера святасці да ўсяго ўзвышанага, само вірлівае студэнцкае асяроддзе спрыялі паэтычнай творчасці. Падахвочваў яго да паэзіі і прафесар Леан Бароўскі, які шмат у чым дапамагаў маладому аўтару.

У студэнцкія гады малады паэт даволі актыўна выступае на старонках віленскага друку — у такіх выданнях, як "Тыгоднік Віленьскі", "Дзённік Віленьскі", "Дзее Доброчынносьці Краёвэй і Заграніченэй" і іншых. З прыхільнасцю сустракаюць чытачы яго пераклады на польскую мову. Што ж да ўласных вершаў Адынца, то на іх відаць яўныя сляды перайманні ў Міцкевіча. Трохі звысоку, "паментарску" глядзеў на паэтычныя практыкаванні Антоні Ян Чачот. У пісьме да Адама Міцкевіча ён зазначаў: "Адынус хацеў бы, каб пра яго вершы ведаў увесь свет, а больш за ўсё прыгожая яго палавіна, ён жыве для друку і для славы, гэта адзіная мэта яго творчасці". Пэўне ж, тут ёсць доля праўды, але хто ж з маладых не марыць пра славу?

Сапраўдную папулярнасць прынесла Антоні Адынцу "Песня філарэтаў", якая была напісана, калі малады паэт разам з сябрамі-філарэтамі апынуўся ў турме ў час следства над віленскімі згуртаваннямі моладзі.

У ім адчуваецца маральная перавага зняволеных студэнтаў над царскімі паслугачамі; выказваецца глыбокі аптымізм маладых патрыётаў:

Прэч ад нас, прэч,
смутку хмары!
Лепш падымем хмелю чары!
Вышай голаў — хай вясёла
Тут ляціць наш час!..

З намі будуць нашы леты,
Vivat, брацці філарэты!
Сцерпім мужна,
з песняй дружнай
Мы няволі дні!

Далівай жа чары, Стасе (*адзін з філарэтаў.* **— К.Ц.**),
Часу шмат яшчэ ў запасе!
Гэй, аддана п'ём за Зана,
Vivat, Тамаш Зан!

Ёсць, сябры, на свеце цнота!
Хто ж больш годны за Чачота!
П'ём за Яна ўсе з пашанай —
Vivat, Чачот Ян!

За Міцкевіча здароўе!
Хай тут нас усцешыць
зноў ён!
Нам надзеі ўсім навее
Боскай лютні гук.

Дружна ўгору
ўзнімем шклянкі!
П'ём за вас цяпер, каханкі!
Шмат губляе, хто не знае
Ласкі мілых рук!..

(*Пераклад мой.* — **К.Ц.**).

Нарадзіўшыся ў турэмных сценах, песня вельмі хутка паляцела ў шырокі свет. Спявалі яе па ўсёй Беларусі. Перажыла песня і самога аўтара: яе можна было пачуць на Беларусі і ў пачатку новага, XX стагоддзя.

Падсумаваннем творчасці маладога Адынца стаўся двухтомны зборнік яго ўласных вершаў і перакладаў, першы том якога выйшаў у 1825, а другі — у 1826 годзе пад назвай "Паэзія".

Жывучы ў Варшаве, малады паэт напісаў таксама "рыцарскую драму" ў трох актах "Ізора", над якой працаваў каля трох гадоў. Хоць і была яна напісана ў рамантычным стылі, яе не прынялі вялікія рамантыкі Юльюш Славацкі і Адам Міцкевіч. Першы ахарактарызаваў яго як "твор вялікага аб'ёму, але вельмі малой вартасці". Адам Міцкевіч у сваю чаргу не раіў паэту нават друкаваць "Ізору", бо яна "жвывая ў самой задуме і ў самой пабудове; дарэмна папракаць тыя ці іншыя сцэны, пячыць члены, калі ўсё цела ад нараджэння хворае і ў ім цячэ кепская кроў..." Але нягледзячы на суровую крытыку вялікіх сяброў, Адынец не ўтрымаўся ад спакусы бачыць свой твор апублікаваным. Здаецца, ён нават ставіўся на сцэне.

Больш удалай атрымалася яго таксама вершаваная драма "Феліцыта, альбо Карфагенскія мучанікі", напісаная значна пазней. Заснаваў яе аўтар на гістарычных фактах пачатку III стагоддзя. Прачытаўшы гэты твор, Адам Міцкевіч так пісаў пра яго аўтара: "Я не спадзяваўся, што сіла яго так хутка і шырока разгорнецца". Але Міцкевіч, відаць, меў тут на ўвазе чыста мастацкі бок твора. Бо што да зместу, то за яго ў штыкі сустрэла твор дэмакратычная грамадскасць, крытыкуючы яго кансерватыўна-клерыкальную накіраванасць. Студэнты Дэрпцкага універсітэта нават публічна спальвалі гэтую драму.

Яшчэ больш падарваў рэпутацыю Антоні Адынца яго панегірык у гонар цара Аляксандра II, напісаны для спецыяльнага "Альбома" — паднашэння з выпадку прыезду рускага самадзержца ў 1857 годзе ў Вільню. Грамадскасць Вільні адкрыта выказвала непарэборлівасць аўтару сваё абурэнне.

У 1858 годзе была напісана, а праз два гады выдадзена драматычная паэма Антоні Адынца ў шасці актах "Барбара Радзівіл, ці Пачатак панавання Жыгімонта Аўгуста". Хоць аўтар і падымаў у творы важныя праблемы маралі, усё ж драму псавала залішняя ідэалізацыя галоўнай яе гераіні, а таксама адступленне ад праўды гісторыі.

Найбольш каштоўным творам у спадчыне Антоні Адынца крытыка прызнала яго напісаныя ў 1875—1878 гадах "Лісты з падарожжа", даволі падрабязныя, з важнымі дэталямі і фактамі ўспаміны пра падарожжа ў 1829—1830 гадах аўтара разам з Адамам Міцкевічам па Еўропе. Вельмі добра дапаўняе іх і кніга "Успаміны з мінулага", якая была напісана Адынцом на старасці год і ў якой шмат цікавага, пазнавальнага пра мінулае нашай зямлі можа знайсці і сённяшні чытач.

Да канца жыцця не кідаў пісаць Антоні Адынец і вершы. Найбольш удалыя з іх тыя, дзе аўтар звяртаўся да жыццёвых рэалій, да фальклору, пераважна беларускага. На фальклорных матывах заснавана, напрыклад, яго балада "Паланянка ліцвіна" пра захопленую "літоўскім" ваярам у час аднаго з баявых паходаў на польскія землі маладую польку. Дарэчы, гэты ж, відаць, у свой час распаўсюджаны сюжэт пазней выкарыстаў у баладзе "Ляшка" другі беларускі польскамоўны паэт Тадэвуш Лада-Заблоцкі. Выразныя фальклорныя матывы відаць і ў баладах "Сон Алесі", "Русалкі", у вершы "Хохлік" і іншых творах. Шмат у Адынца і вершаў, напісаных у гонар вядомых літаратараў і вучоных ("На шлюб Тамаша Зана", "Адаму Міцкевічу", "Адаму Сузіну", "Ігнату Ходзьку", "Надпіс на надмагільным помніку Яну Чачоту ў Ротніцы", "Яўстафію Тышкевічу", "Міхалу Балінскаму", "Уладзіславу Сыракомлю" і інш.). Адным з апошніх у Антоні Адынца быў верш "На камені ў Крашыне", напісаны ў гонар наведання ў 1884 годзе разам з Ігнатам Дамейкам Крашына пад Баранавічамі (гэты верш быў адбіты там на памятным камені). Ёсць у Антоні Адынца (зазначым як факт гісторыі) і творы, напісаныя сумесна з Юльюшам Славацкім і Адамам Міцкевічам.

Хай не сарваў зорак з неба Антоні Эдвард Адынец, усё ж яго творчасць — даволі цікавы факт няпростай гісторыі нашай літаратуры, якая пісалася ў XIX стагоддзі ў асноўным на польскай мове. А без гэтых фактаў ніяк нельга ўявіць жывы літаратурны працэс на Беларусі таго часу, вытокі беларускага нацыянальнага адраджэння.

Кастусь ЦВІРКА.

АДШУМЕЎ "СЛАВЯНСКІ БАЗАР"

"Са слязамі на вачах развіталіся ўчора ўдзельнікі і ганаровыя госці дзіўнай песеннай фіесты на берагах Дзвіны, якая стала сапраўдным гімнам славянскаму братэрству. Агульная думка такая: свята ўдалося і пакінула ў душы і сэрцы кожнага, хто сутыкнуўся з ім, пачуцці светлыя, добрыя і захопленыя".

"Добрую справу задумаў некалі Ігар Лучанок, які арганізаваў у Віцебску фестываль "Славянскі базар". Але ў што вырадзілася ідэя? У адну пухту. Таму што не можа ніякая сапраўдная культура абапірацца на рахітычныя ножкі голага бізнесу і татальнай непавагі да публікі".

"Незвычайна актуальная сама ідэя фестывалю".

"Чамусьці не знікала ўсе фестывальныя дні адчуванне, што менавіта песня ў Віцебску была другараднай".

Ну, здаецца, хопіць цытат. Тым больш, што ўсе яны прысвечаны адной і той жа падзеі — II Міжнароднаму музычнаму фестывалю "Славянскі базар". Толькі па-рознаму адгукнуліся розныя выданні на гэтую значную падзею ў культурным жыцці не толькі Беларусі, але і іншых славянскіх краін. Кожны мае права на ўласны пункт погляду. Аднак ёсць некаторыя крытэрыі, якія прынята лічыць аб'ектыўнымі і якія незалежна ад чыёйсьці думкі характарызуюць падзею. Па-першае, ад самога паняцця "конкурс пад фанаграму" неяк няёмка. Гэта ўжо хутчэй "конкурс фанаграм", а не выканаўцаў. Адна версій непоспеху беларускіх выканаўцаў на гэтым фестывалі: дрэнныя, неапрацаваныя і недапрацаваныя фанаграмы. Але ж сёння нават удзельнікі школьнага ансамбля ведаюць, што, каб зрабіць добрую фанаграму, патрэбны не менш добрыя грошы. Так што, калі называць рэчы сваімі іменамі, Віцебскае свята было не конкурсам песні, а конкурсам тоўстых кішэняў. Не трэба здзіўляцца: з даўніх часоў вядома, што хто плаціць — той і музыку заказвае. Таму не дзіва, што беларускія выканаўцы атрымалі ўсяго адзін прыз, і той спецыяльны. Яго ўладальніцай стала Вераніка Круглова за яскравае ўвасабленне славянскай тэмы. Гран-пры заваявала ўкраінская спявачка Таіса Павалій, а першае месца ў расіяніна Вадзіма Азарха.

Гавораць, што найбольш упэўнена на фестывалі адчувалі сябе расіяне. Няблага выступілі ўкраінцы. Здаецца, беларусы, якія неяк прызвычаіліся да таго, што іх называюць самай гасціннай і добрай нацыяй, чарговы раз зрабілі ўсё магчымае, каб арганізаваць свята для славянскіх братоў. Застаецца толькі пачакаць, калі расіяне і ўкраінцы арганізуюць свята на сваёй зямлі. Можа, хаця б тады нам нейкі прыз дастанецца?

НА ЗДЫМКУ: летні амфітэатр у Віцебску, дзе праходзілі асноўныя канцэрты фестывалю.

В. АНАТОЛЬЕВА.

АДКУЛЬ ШТО ПАЙШЛО

ЛАХВА

Пра вёску Лахва, што ў Лунінецкім раёне, апошнім часам часта пісалі ў газетах. Тут пасля рэканструкцыі быў адкрыты помнік ахвярам Лахвінскага гета. У цырымоніі правядзення дня памяці і адкрыцця помніка прымала ўдзел дэлегацыя ўраджэнцаў Лахвы з Ізраіля. Толькі ў нашы дні стала вядома, што ў далёкім 1942 годзе вязні гета, калі іх вялі на расстрэл, паўсталі, што амаль 600 чалавек у той вераснёўскі дзень у баі здабылі сабе волю. Многія з іх потым змагаліся ў партызанскіх атрадах, якія базіраваліся ў палескіх лясах і балотах, прайшоўшы разам з братамі па зброі баявы шлях аж да вызвалення Беларусі.

А чым яшчэ славутая Лахва?

Вёска гэта — адно з самых старажытных паселішчаў у цяперашнім Лунінецкім раёне. Пакуль не ўстаноўлена дакладная ці прыблізная дата яе нараджэння. Усюды, дзе ёсць апісанне гэтага паселішча, сказана: час заснавання невядомы. Мястэчка (а так менавіта называецца Лахва ў старых дакументах) мае цікавую і багатую гісторыю. Найбольш поўна пра Лахву сказана ў "Географическом словаре королевства Польского и других славянских стран". Адкрыем 5-ты том гэтага выдання, выпушчанага ў 1884 годзе ў Варшаве, і прачытаем наступнае: "Лахва — старажытнае мястэчка і вялікія ўладанні палескія, некалі ў ваяводстве Брэст-Літоўскім, у Пінскім павеце, цяпер у Мазырскім павеце, над ракой Смерць, у русінаў Смерт, раней Лахвай званай... Час заснавання гэтага паселішча невядомы. Ужо ў часы Вялікага Княства Літоўскага належала кароне, і Казімір Ягелончык частку Лахвы падараваў на векі вечныя ўплывовай у той час сям"і Кішкаў. Мелі тут спадчынныя ўладанні і іншыя, напрыклад, князі Адынцэвічы. І як пра гэта гаворыць дакумент з 1536 года, змешчаны ў скарбніцы Даніловіча, Ганна з Кішкаў, адзіная дачка Станіслава Кішкі з Цеханаўца, маршалка Вялікага Княства Літоўскага, смаленскага ваяводы, выйшла замуж у 1513 годзе за князя Яна II Радзівіла Барадатага і разам з Нясвіжам і Алыкай унесла ў род Радзівілаў і Лахву... У першай палове XIX стагоддзя ў якасці пасагу князёўны Стэфаніі, дачкі Дамініка Радзівіла, апошняга ардыната нясвіжскага па прамой лініі, уся Лахва перайшла да сямейства князёў Вітгенштэйнаў і па сёння застаецца іх уласнасцю. Тэрыторыя Лахвы размешчана недалёка ад Прыпяці, сярод вялікіх гаёў, маючы на поўнач непраходныя грычынскія балоты. Гэтая мясцовасць багатая на звяроў і рыбу. Таму Радзівілы тут з каралеўскай раскошай наладжвалі паляванні, апісанні якіх ва ўспамінах удзельнікаў уражваюць чытачоў. У 1655 годзе ў час вайны цара Аляксея з Янам-Казімірам ваявода царскі князь Валконскі спапяліў Лахву. Да 1854 года быў тут касцёл парафіяльны 5-га разраду, па ўсім відаць, пабудаваны Радзівіламі, цяпер гэта царква. У Лахве ёсць невялікая каталіцкая капліца (да 1891 года ў Лахве налічвалася 308 католікаў. — **Л.К.**) Давыд-Гарадоцкай парафіі, яўрэйская школа, больш 150 дамоў, кіраўніцтва Лахвінскай валасцю, што складалася з 5-ці сельскіх старостваў, 10 вёсак і больш 1 400 сялян мужчынскага полу.

(Працяг на 8-й стар.).

НА РАЗВІТАННЕ З МІКОЛАМ ЛАЗАРАМ

ЗДАТНЫ КРАЯЗНАВЕЦ І ДОБРЫ ДРУКАР

Нечаканая для маладачанскіх патрыётаў роднай культуры адышоў Мікола Язэпавіч Лазар, чалавек дапытлівы, неабыякавы, душэўны. А яшчэ ён быў здатны краязнавец і добры друкар. Набраў на сваім варштаце не адну пісьменніцкую кнігу. На жаль, апошняе не прынята адзначаць.

Нарадзіўся Мікола Лазар 8 кастрычніка 1920 года ў вёсцы Баранцы, што каля Вілейкі (ён прасіў пісаць Вялейка, як вымаўляюць тутэйшыя людзі). У сваім горадзе скончыў паўшэхную школу, з якой вынес удзячнасць настаўніку беларускай мовы Янку Сыраквашу. Пасля вучыўся ў Вілейцы на наборшчыка друкарні. Тут жа і працаваў. А калі ў 1939 годзе стала выходзіць абласная "Сялянская газета", стаў яе наборшчыкам. Тады ён пазнаёміўся з Міхасём Машарам, Міколам Шылам і іншымі беларускімі літаратарамі. У час вайны быў у партызанскай брыгадзе, якой кіраваў яго зямляк Андрэй Вальнец. У мірны час М. Лазар працягваў справу наборшчыка абласной газеты ў Баранавічах, а тады ў Маладзечне. Потым яго прызначылі намеснікам дырэктара друкарні ў [illegible]аўцы. Тут ён скончыў вячэрнюю школу. Дарэчы, у яго друкарні праходзіў практыку тады яшчэ студэнт Адам Мальдзіс. У сярэдзіне 50-х гадоў М. Лазар зноў пераехаў з Маладзечна і тут працаваў да выхаду на пенсію.

Змалада Мікола Лазар цягнуўся да грамадскай справы. Яшчэ пры Польшчы ён добра зразумеў, як важна адстойваць уласныя нацыянальныя пазіцыі, змагацца за беларускую мову. Прыпамінаў выпадак, які яго завёў у суседнія Шылавічы. Юнак быў здзіўлены, што тутэйшая пані цягнулася да беларускай культуры, на святы запрашала хор мясцовых жанчын, і сама з імі спявала, гаварыла па-беларуску. Яе паводзіны разыходзіліся часта з афіцыйнай польскай палітыкай. Яна з гонарам казала, што з'яўляецца роднай сястрой Рамана Скірмунта, які змагаўся за нацыянальную незалежнасць Беларусі. Тут жа на Вілейшчыне яна была замужам. Была жанчынай дэмакратычных перакананняў, што асабліва ўразіла М. Лазара.

Нябожчык М. Лазар наведваў у Вілейцы ўсе беларускія спектаклі, а потым і сам увайшоў у драмгурток. Радаваўся, што стварыўся беларускі кааператыў, а пры ім і крама "Беларускі сноп". Зноў жа цягнуўся да свайго роднага. І так было ўсё жыццё, пакуль хапала яго сіл.

Цягнуўся пастаянна да сваіх калег па прафесіі. Асабліва даражыў дружбай з віленскім друкаром Канстанцінам Новікавым, які набіраў пры Польшчы кнігу Максіма Танка "На этапах" (1936), канфіскаваную польскай паліцыяй. Ці мала тады друкаваў Кастусь Новікаў, якому была блізкая беларуская культура! І М. Лазар спецыяльна ездзіў у Вільню, каб запісаць успаміны старога друкара.

Не толькі пры Польшчы М. Лазар змагаўся за жыццё беларускай мовы. Змагаўся за яе і пазней. І ні ў чым спуску на даваў. Хіба забудзецца той выпадак, калі ён рвануўся да лацканаў начальніка маладачанскай міліцыі, калі той дазволіў варонежскай пашпартыстцы выпісваць дакументы на адной рускай мове. Патрыёт патрабаваў ад міліцэйскага чыноўніка не парушаць канстытуцыйнае права ў выпісванні дакументаў на дзвюх мовах. Начальнік грозна абурыўся смеласцю гэтага худзенькага невысокага чалавека. Апамятаўшыся, сказаў М. Лазару: "Я вас вызваляў і будзеце жыць так, як я вам скажу. Мовы беларускай не ведаю і ведаць не хачу..." М. Лазар не здаваўся і звярнуўся ў вышэйшыя органы ўлады. У рэшце рэшт чалавека выклікалі ў гаркам КПБ і сказалі, каб ён больш не пісаў і не скардзіўся. А той з ўпартасцю адказаў: "А я і напішу, што вы забараняеце нават жаліцца". Акцыя, пачатая М. Лазарам, у Маладзечне была падтрымана іншымі патрыётамі і паспяхова завяршылася. Пашпартыстку перавялі ў Барысаў, а начальнік пайшоў на пенсію. Так гэта не прайшло: кожнаму, хто падтрымаў М. Лазара, потым адгукнулася. Вось што значыла тады двухмоўе на практыцы.

Як толькі Мікола Лазар пачуў пра адкрыццё рускай газеты ў адноўленым Валожынскім раёне, ён тут жа адправіўся ў Валожын, каб спыніць гэтую прамаскоўскую акцыю. Сабраў подпісы людзей і накіраваў ліст у ЦК. Зноў пашчасціла. Убралі рускага рэдактара Кірухіна і замянілі мясцовым. Газета пайшла па-беларуску. Такое ў яго бывала не раз.

А яшчэ Мікола Язэпавіч меў замілаванасць да ваколіц роднага краю. Зафіксаваў амаль усе помнікі Вілейшчыны, пра многія запісаў легенды. Яго допісы мы не раз чыталі ў "Помніках гісторыі і культуры Беларусі" і іншых выданнях. Ён першы, хто склаў слоўнік старадаўніх прафесійных заняткаў беларусаў. Такіх прафесій было 130. Склаў і слоўнік уласных імёнаў. Запісваў характэрныя этнаграфічныя з'явы. Некаторыя з запісаных ім твораў фальклору ўвайшлі ў вядомы 40-томны збор. У яго было шмат сяброў-дабрадзеяў. Ён актыўна ўдзельнічаў у рабоце першай Маладачанскай рэгіянальнай канферэнцыі ТБМ. І вельмі засмуціўся і абурыўся, што яго не запрасілі на другую канферэнцыю. Сапраўды, Мікола Лазар на гэта меў поўнае права. Ён яго здабыў усім сваім жыццём.

Яго сябры кажуць дарагому Міколу Язэпавічу Лазару: "Бывай". Твая добрая справа не прападзе і будзе працягнута маладымі энтузіястамі Адраджэння.

Генадзь КАХАНОЎСКІ.

ЛАХВА

(Працяг. Пачатак на 7-й стар.).

Колькасць насельніцтва мястэчка каля 800 душ, большасць яўрэяў, занятых дробным гандлем, скупкай лясных тавараў і рыбы. Сяляне мясцовыя вядомыя як майстры пляцення кошыкаў. Лахвінскія ўладанні разам з фальваркамі Любачын і Воля маюць каля 1 000 валок (старая мера плошчы, роўная 16,8 гектара. — **Л.К.**) пераважна ў лясах і лугах. Зямля лёгкая, пясчаная, млыны, вінны водкуп і рыбалоўства даюць больш за 7 000 рублёў серабром.

У пачатку XIX стагоддзя ў Лахве была даволі вялікая фабрыка плеценай мэблі.

У 1816 годзе тут нарадзіўся ад бацькі Станіслава, палкоўніка войск польскіх, і маці Сафіі з дома Абуховічаў, Марыян Чапскі, аўтар вядомай "Гісторыі каня" і манаграфіі пра пчалу.

Перш чым расказаць аб некаторых гістарычных фактах з жыцця мястэчка Лахва XYII стагоддзя, успомнім, што гэта быў век прыцяснення праваслаўя ў Рэчы Паспалітай, актывізацыі каталіцызму і уніяцтва, акаталічвання і апалячвання мясцовага беларускага насельніцтва. Феадалы, князі-каталікі зачынялі цэрквы, разбуралі праваслаўныя манастыры, перадавалі іх уніятам. Праваслаўнаму духавенству не было каму скардзіцца. Спашлёмся на дакументы Трайчанскага архіва (Слуцкага св.Троіцкага манастыра), апублікаваныя ў зборніку "Минская старина". З іх вынікае, што ў самой Лахве ці яе наваколлях у сярэдзіне XYII стагоддзя знаходзіліся ўладанні архімандрыта Слуцкага Феадосія Васілевіча, які быў таксама ігуменам Дзятлавіцкага манастыра. Дакументы не даюць дакладнага адказу аб памеры гэтых уладанняў, з іх толькі вынікае, што ў канцы 50-х гадоў XYII стагоддзя Феадосій Васілевіч падоўгу бываў у Лахве, напісаў там многа розных папер і пісем, якія канчаліся словамі: "Дадзена ў Лахве 1659 года". У адным з такіх пісем на імя кіраўніка ўсіх маёмасцей Пятра Дамішэўскага ад 14 сакавіка 1659 года даюцца ўказанні аб нарыхтоўцы прадуктаў і прывозе салёнай рыбы ў Лахву. Але не толькі такія паўсядзённыя мірныя дакументы расказваюць пра Лахву XYII стагоддзя. Ёсць і такія, што апавядаюць пра агрэсіўныя дзеянні князя Радзівіла ў адносінах да Феадосія Васілевіча. Вось "напис из книг гродских замку господарского воеводства Новогородского. Року 1659, дня 10 апреля". У гэтай выпісцы гаворыцца, што архімандрыту Слуцкаму Ф.Васілевічу ў маёнтку Лахва генералам ад князя быў паказаны "напіс" (пісьмо) пры сведках, у якім князь Міхал Казімір Радзівіл паведамляе, што за 10 000 злотых ён купіў маёнтак Лахва і патрабуе, "чтобы архимандрит означеное имение уступил", г.зн. пакінуў. Відаць, "маёнтак Лахва" — гэта не само мястэчка, якое, мяркуючы па розных гістарычных дакументах, стала ўласнасцю Радзівіла ў 1620 годзе, а нейкая яго частка, што была ва ўладанні Ф.Васілевіча. Няма даных, як сустрэў гэта паведамленне-загад архімандрыт Слуцкі, але ён не пакінуў Лахву. І знаходзіўся там да 1662 года. Пра гэта гаворыць наступны дакумент — выпіска з "Книг гродских" ад 10 кастрычніка 1662 года, і расказвае яна пра скаргу на князя Міхала Казіміра Радзівіла, кашталяна Віленскага, яго слуг, баяр і зямян. Сутнасць гэтай скаргі такая. У 1659 годзе Радзівіл пазычыў у Васілевіча 20 000 злотых і даў яму ў "заставу" на 2 гады маёнтак Лахву з умовай, што калі ў 1661 годзе ён не верне пазыку, то маёнтак застаецца яшчэ на два гады ва ўладанні Васілевіча. Пра гэты дагавор, ці ўмову, у архімандрыта меліся законныя дакументы. Але нягледзячы на незварот грошай, на дамоўленасці, князь Радзівіл у 1662 годзе паслаў на Лахву сваіх служачых з баярамі, зямянамі і драгунамі з арматамі, і яны сілай г[illegible] усілі Васілевіча пакінуць Ла[illegible] пры гэтым пагражалі яго забіць і затрымалі ў Лахве ўсю яго маёмасць — золата, серабро, волава (маецца на ўвазе алавяны посуд), царкоўныя пасудзіны, жывёлу, зерне, якое было звезена з розных маё[illegible] з мэтай перавезці байдар[illegible]і ў Слуцк". Далей ў дакуменце гаворыцца, што слугі князя захапілі гатовыя да адпраўкі ў Слуцкі манастыр байдаркі з мёдам, салёнай рыбай, сушанымі грыбамі і іншымі прыпасамі, прычыніўшы страты амаль на 15 тысяч злотых. На жаль, няма больш ніякіх дакументаў, якія б расказалі аб выніках гэтай скаргі, пра Васілевіча і пра Лахву. Ясна толькі, што, скарыстоўваючы права моцнага, князь Радзівіл пазбавіўся ад грашовага доўгу, набыў маёнтак, а скарга Васілевіча засталася без выніку, як і ўсе скаргі таго часу, што зыходзілі ад праваслаўнага духавенства. Пра жыццё Лахвы ў XYIII і пачатку XIX стагоддзяў маюцца ўрывачныя звесткі.

У другой палове XIX стагоддзя, у 70-х гадах, у Лахве штогод праводзіўся Георгіеўскі кірмаш. Гэта было заўсёды 23 красавіка. На кірмашы можна было купіць жывёлу, льняныя і пяньковыя тканіны мясцовай вытворчасці, вяроўкі, збрую, свечкі, мыла, ганчарныя вырабы, вырабы з дрэва — цэбры, бочкі, ночвы, пляцёнкі з бяросты і лазы, зерне, рыбу, ліпавыя рыдлёўкі і скураны абутак ручной работы, іншыя тавары сялянскага гандлю. Тавараварот Лахвенскага кірмашу складаў 700—1 000 рублёў.

На чале мяшчанскай управы Лахвы значыўся стараста — старшыня. Гэтую пасаду амаль заўсёды займалі асобы яўрэйскай нацыянальнасці. Дзяржаўнай палітыкай на месцах прадугледжвалася, што ў органах самакіравання павінны быць прадстаўлены асобы розных нацыянальнасцей, якія абаранялі інтарэсы тых ці іншых слаёў насельніцтва. У Лахве ўсе гандлёвыя людзі былі яўрэйскай нацыянальнасці, што і было прадстаўлена ў мяшчанскай управе. У 1910 годзе гэтую пасаду займаў Моўша Кандратовіч, у 1912 — Лейзер Нейман. Валасным праўленнем кіраваў старшына Н.Шулякевіч (1910 год) і Н.Ляніўка (1912 год) пры пісары Іване Катушку.

У лютым 1886 года ўступіла ў строй чыгунка Лунінец—Гомель. Ветка дарогі пралягла недалёка ад мястэчка. Было пабудавана драўлянае памяшканне станцыі, і ва ўсе чыгуначныя даведнікі імперыі ўпісана новая назва — станцыя Лахва. Чыгунка ўнесла вялікія перамены ў жыццё мястэчка. У ім з"явіліся новыя людзі — чыгуначнікі, утворана грузавая пляцоўка для пагрузачных работ, з"явіліся рабочыя месцы, мясцовая інтэлігенцыя з чыгуначных служачых. Начальнікам станцыі Лахва ў 1910 годзе быў І.Хломаў, у 1912 годзе яго змяніў П.Тарчэўскі.

Леў КОЛАСАЎ.

(Заканчэнне будзе).

МАЙСТРЫ

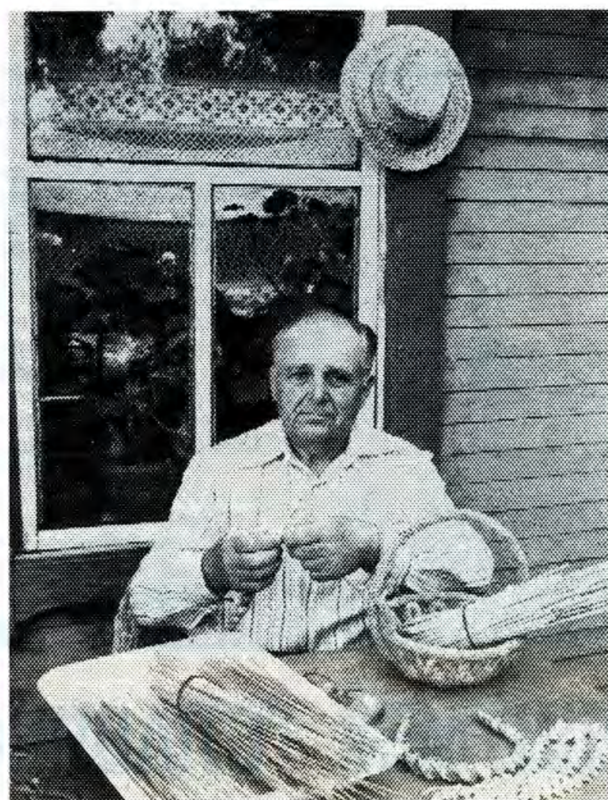

Прыгожая зямля нараджае прыгожых душой, таленавітых людзей. І таму не дзіўна, што браслаўскі край вельмі багаты народнымі ўмельцамі, самабытнымі майстрамі.

Міхаілу Чаркасу ў жыцці ўсяго дасталася: і ваяваць прыйшлося, і адраджаць пасля вайны работу Слабодкінскага Дома культуры. Затым, закончыўшы завочна інстытут, трыццаць пяць гадоў вучыў дзяцей, атрымаў званне заслужанага настаўніка.

А калі выйшаў на пенсію, Міхаіл Баляслававіч заняўся саломапляценнем. Майстэрства гэтае было для яго не ў навінку. Бацька, ды і ўся зёска плялі саломенныя капелюшы. Успомніліся ўрокі дзяцінства, кнігі дапамаглі, а яшчэ — курсы па саломапляценню, на якія накіраваў яго Браслаўскі краязнаўчы музей.

Капелюшы, кашолкі, пацеркі і іншыя вырабы майстра з Слабодкі вабяць фантазіяй і выдатнай тэхнікай выканання. І сёння Міхаіл Чаркас — пастаянны ўдзельнік усіх выставак і кірмашоў у раёне і вобласці.

Яўген КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: М. ЧАРКАС за працай; вырабы майстра.

Фота аўтара.

ЗНАЁМСТВА З ЗАМЕЖЖАМ

Матэрыялы другой кнігі "Культура беларускага замежжа" выдавецтвам "Навука і тэхніка" былі здадзены ў набор 9 чэрвеня сёлетняга года, а ўжо 1 ліпеня яе падпісалі ў друк. Друкарня імя Ф.Скарыны гэтага ж выдавецтва таксама пастаралася, і жаданы томік атрымалі дэлегаты і госці Першага з'езда беларусаў свету.

Адкрываецца кніга артыкулам кіраўніка Часовага творчага калектыву пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь (ён жа складальнік кнігі) А.Сабалеўскага "Зліквідоўваючы прагалы", у якім расказваецца, як рыхтавалася гэтае выданне.

Як і ў першай кнізе (яна выйшла некалькі месяцаў назад), цэнтральнае месца займае раздзел "Постаці". У ім — нататкі М.Мішчанчука пра жыццё і творчасць А.Салаўя "Да скарбаў сусвету імкнуся...", артыкулы А.Ліса "Паэзія Хведара Ільяшэвіча", А.Сабалеўскага "Ля вытокаў культурнага Адраджэння (Данчык у Беларусі)", развагі С.Берасцень пра лёс М.Куліковіча-Шчаглова "І жадаў стаць казачнай няўгледкай...".

У раздзеле "Выданні" А.Марціновіч аглядае літаратуру Беласточчыны ("Раку жывяць ручаіны"), Л.Маленка перагортвае старонкі газеты "Беларус" ("Амерыканскія беларусы і іх жыццё ў мастацтве"), У.Мамонька запрашае — "Чытайце "Беларускі каляндар".

"Асяродкі" — новы раздзел "Культуры беларускага замежжа". Т.Гаробчанка расказвае пра Кліўлендскі беларускі грамадска-асветніцкі цэнтр "Полацак" — "Часцінка Бацькаўшчыны на чужыне", Я.Адамовіч выступае з артыкулам "Кафедра беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта".

Цяпер нанова створаны Часовы творчы калектыў рыхтуе чарговы, трэці выпуск зборніка "Культура беларускага замежжа".

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства "Радзіма").

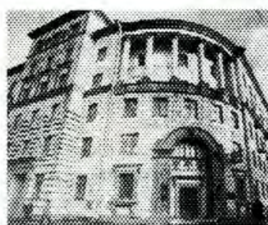

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Газета набрана і звярстана ў камп'ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты "Вечерний Минск". Аддрукавана ў друкарні "Беларускі Дом друку". Індэкс 63854. Зак.1130. Падпісана да друку 9. 08.1993 г.